

4065

సమీక్ష

భౌతిక సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

వ్యవస్థాపకులు : విద్యాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 13

రాజమహేంద్రవరము 16-10-1990, 1-11-1990

సంచికలు 24, 25

తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం

—* ఈ సంచికలో రచనలు చేయడానికి సంబంధించి...
హైదరాబాద్.

1. ఆచార్య యస్వీ జోగారావు
2. డాక్టర్ మిరియాల రామకృష్ణ
3. శ్రీ వైద్యం వేంకటేశ్వరాచార్యులు
4. డాక్టర్ సి. సూర్యనారాయణ,
5. డాక్టర్ లక్ష్మి శెట్టి కోటమల్లేశ్వరరావు,
6. శ్రీ బులుసు వేంకటేశ్వర్లు,
7. శ్రీ ప్రఖ్య మధుకాబు,
8. ఆచార్య దర్భా సూర్యనారాయణ,
9. శ్రీ పి. వి. ఎల్. సుబ్బారావు
10. శ్రీ వామరీ రఘురామయ్య
11. కీ॥ శే॥ విద్యాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి.

రాబోయే సంచికకు స్వీకరించినవి :

1. కరుణశ్రీ శ్రీ పాపయ్యశాస్త్రి,
2. తెలుగు తేజం (కవిత),
3. ప్రాచీన సాహిత్యమృతం - ఉన్నది ఉన్నట్లు - నన్నయ భారతావతారిక
4. పి.నా.రె. మనిషి-చింత
5. మైసూరు సంస్థానం-కవులు-గ్రంథాలు
6. దాసు శ్రీరాములుగారి "బ్రాహ్మణ ప్రశంస"-ఒక పరిశీలన
7. చిన్మయానంద గీతా జ్ఞాన యజ్ఞం-సమీక్ష
8. భరత ప్రశంస-కవిత.

1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును

విడి ప్రతి 0-80 పై.

6 మాసములకు రూ. 8-50

వంపకూర వందా రూ. 12-00

— సంపాదకుని మాట —

ఈ మధ్య అనేక సాహిత్య సభల్లో - సమాజంపై సాహిత్యం ప్రభావం - సామాజిక స్పృహ - సామాజిక చైతన్యం వంటి మాటలు తరచుగా వింటున్నాము. ఏదో చెప్పాలి ఏవేవో చెయ్యాలి అన్న ఆవేశం ఉండటం ఒక మార్పుకి కోరుకోతగినది అయినప్పటికీ సరైన పంథాలో ఆ ఆవేశం నడవటం చాలా అవసరం. ఆలోచనలకు ఒక సరైన ఆకృతి ఆవేశాలకు సరైన గమ్యం ఉండి తీరాలి. అప్పుడే వాటికి ప్రయోజనం ఉంటుంది.

స్పృహ లేని చైతన్యం, చైతన్యం లేని స్పృహ మనకి వద్దు.

సాహిత్యం అంటే కేవలం కవిత్వం మాత్రమే అనే అభిప్రాయం కూడా సరిఅయినది కాదు.

అదృష్టవశాత్తు మనకి కవులు; పండితులే కాదు కవిపండితులు, పండితకవులు కూడా ఉన్నారు. వారిని గుర్తించి ప్రోత్సహించడం సాహిత్యానికి సౌరభంతోపాటు క్రొత్త జీవితం ఇవ్వడమే కాదు సాహిత్య ప్రయోజనం కూడా నెలవేరుతుంది.

ఈ సాహిత్య యజ్ఞానికి “సమాలోచన” తన వంతు ప్రయత్నం చేస్తుంది. ఆ వివరాలు ఈ సంచికలోనే చదవండి. అభిమానులందరూ తగిన చేయూత నిస్తారని ఆశిస్తున్నాము.

— సంపాదకుడు

* కీ॥ శే॥ విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి స్మారక సాహితీ పురస్కారము *

1980 జనవరి నుంచి 1984 డిసెంబరు వరకు ఈ ఐదుసంవత్సరాల పరిధిలో తెలుగులో

ప్రచురించబడ్డ స్వతంత్ర గ్రంథాలకు సాహితీ పురస్కారం లభిస్తుంది.

ఈ కాలంలో ప్రచురింపబడ్డ

1. ఉత్తమ సాంప్రదాయిక కావ్యానికి రు. 1,116 ల నగదు పురస్కారం.
2. ఉత్తమ సాహిత్య విమర్శకు రు. 1,116 ల నగదు పురస్కారం.
3. ఉత్తమ ఆధునిక కవితా సంపుటికి రు. 1,116 ల నగదు పురస్కారం.

రిచయితలు తమ గ్రంథాలను మూడేసి కాపీలు చొప్పున డిసెంబరు 15వ తారీఖులోపల ఎడిటర్ “సమాలోచన” 6-4-24, T. Nagar, Rajahmundry-533 101 ఎడ్రసుకు పంపాలి.

వాటిపై తుదినిర్ణయం “సమాలోచన” దే.

పురస్కార గ్రహీతలకు రాజమండ్రిలో ఏర్పాటు చేయబడే స్మారక పురస్కార సభలో సభాముఖంగా నగదు అంద చేయబడుతుంది.

ఈ పురస్కారాలకు అవసరమైన నగదు శ్రీ శాస్త్రిగారి కుమారు లైదుగురు సమకూరుస్తారు.

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

వ్యవస్థాపక సంపాదకులు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామకృష్ణ
Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

పాఠబడినకొద్దీ కొన్ని వ్యాసాలు బావుంటాయి. వాటిలో ఆనాటి అనగా మాన చారిత్రక సాక్ష్యంగా ఉపకరిస్తుంది కనక వాటి అవసరం కూడా పెరుగుతూ ఉంటుంది. ఈ దృష్టితో 1980కి ముందు వెలువడిన కొన్ని వ్యాసాలను - ముఖ్యంగా ఆధునిక సాహిత్య చైతన్యం గురించి వ్రాసిన వ్యాసాలను - ఈతరం విద్యార్థులకోసం సమాలోచన పునర్ముద్రిస్తోంది. అయితే, మాకలాంటి వ్యాసాలను పంపేవారు రచయిత అనుమతిని కూడా జరపరచవలసి ఉంటుంది. ఆ వ్యాసం మీకెందుకు మళ్ళీ చదవాలని పించిందో కూడా చెప్పాలి. దాని ప్రాముఖ్యాన్ని వివరిస్తూ మాకు దాని కాపీనీ, ఆ రచయిత ప్రస్తుత చిరునామానీ, వారి

లిఖితపూర్వక అనుమతిని పంపాలి.

ఈ సంచికలో ప్రచురిస్తున్న వ్యాసం ఆచార్య యస్వీ జోగారావుగారు 1976 లో ఆకాశవాణిలో (29-3-1976) చదివిన ప్రసంగ వ్యాసం. ఇదెక్కడా అచ్చయినట్లు లేదు.

ఎంచిన మంచివ్యాసాలు (1970-80)

దీన్ని సేకరించి మాకందించిన వారు డా. మిరియాల రామకృష్ణ, తెలుగుకాళి, ప్రభుత్వకళాశాల, రాజమహేంద్రవరం. వారిలా రాస్తున్నారు.

‘ఈ వ్యాసంలో ఆచార్య యస్వీ జోగారావుగారి సాహిత్య విశేషాల కీ,

మూల్యగుణనకీ ప్రస్తుతమవుతాయి. ఇందులో భావకవిత్వం అంగంలోని కాల্পనిక కవిత్వోద్యమానికి మానస పుత్రిక అని నిర్దేశించారు. భావకవిత్వంలో కథకంచికి పోయిందనీ భావమే కవితా వస్తువయిందనీ మనదేశంలోని ఆధునిక తర పరిపూర్ణ వ్యక్తిత్వం లేదనీ విశ్వాసాధ, కవితాశిల్పంలో నవ్యత్వానికి దృక్పథంలో సంగ్రహమానికీ వంటక వేకాడనీ అన్నారు. సాహిత్యదేశాల్లో సాహిత్యంపై సమాజప్రభావ మెక్కువ అనీ శ్రీశ్రీ గురించి వ్యాఖ్యానిస్తూ అన్నారు. శ్రీశ్రీ ఆసలు కిటుకులు చెత్త వంటా భజన చేయించుకున్నాడేమో అని సందేహించారు. శేషేంద్ర గురించి మొహమాటంలేని తీర్పునిచ్చారు.’

1. “నాదృష్టిలో ఆధునిక కవితా దోరణులు”

— శ్రీ ఆచార్య యస్వీ జోగారావు

ఆంధ్రజాతిలో చైతన్యం చచ్చిన నాడు వచ్చినవాడు వీరేశలింగం. ఆమహా మహుడి రాకతోనే అప్పటికి చిరనిద్రా గంగావున్న ఆంధ్రజాతి జాగృతమైంది, సాహిత్యం చైతన్య చకచక్కితమైంది. ఆయనకు సమకాలికులూ అర్యాచీకులూ అయిన కవులకు రచయితలకూ చేరువలో ఒక అభివృద్ధి దృగ్ధ్యం గోచరమై ఆంధ్ర సాహిత్యచరిత్రలో ఆధునిక యుగోదయ

మైంది. అయితే నవకవితా నందనోన్మాదంలో గురజాడవారి ముత్యాలసరాలతో గొంతు సవరించుకొంది కొత్తగా ఒక కోయిలమ్మ రాయప్రోలు వారి రమ్యా లోకంలో భావస్పందనం పొంది బంధుర గానం చేసింది.

ఏయెంతమాదికొమ్మ నెలుగెత్తినదో యొక కోయిలమ్మ ఆ మా యనిపించే మామూ మామూ స్వర

మృతపూర్వమైన నా ప్యాపమాగా పురాస్కృతి కుభాంత ముగా రసరాజ్యభోగ ను ధాయకమై రహించె కవితాలలితా కలమంత్రతాళియై ఆ పిలుపందుకొన్నా దొక కమార గంధర్వుడు కృష్ణకాశ్మీ అటలో అటనై పూవులో పూవునై కొమ్మలో కొమ్మనై నునులేత రమ్మనై

ఈ యడవి దాగిపోనా

ఎటులైన నిచటనే యాగిపోనా

అని తన గాత్రగాంధర్వంనో సహృదయ హృదయ తేత్రాల్లో సద్యోహృద్యాలైన అనుభూతి సంగీత సారణులు మేళవించాడు. ఆ ధోరణిలో వున్న ఒక అనిర్వచనీయ మాధుర్యాని కందరో కవి కవీంద్రులైన బద్దారు. మన కడుప్రహృదయాల్ని కదిలించేటటువంటి, నిత్యజీవిత సత్యాలను కావి లించుట నేటటువంటి బహుముఖీన బంధుర భావాలు అపూర్వస్వరకల్పనల కాకరమై పరంపరగా సాగిన వారి చిన్నారి పొన్నారి రచనల జీవనాడిలో కనిపించిన పామ్యవైశిష్ట్యాలను చిట్టి వారి దొక కవిత్వపు తిరగతిగా పరిగణింపబడి 'భావ కవిత్వం' అనేపేరు సంపాదించుకొంది. అది సుమారొక వందసంవత్సరాలు ఘనంగానే పాశ్చాత్యదేశాల్లో ప్రగల్భించిన కాలానిక కవిత్వోన్యమానికి ఘోనసత్ఫలిక. గతంలో నిపుణకవుల నిర్మాణమార్మికతతో ఒక స్వతంత్ర ప్రతిఫలత్తిని సంపాదించుకొన్నా ఆనాటి కావ్యాల్ని వస్తుప్రధానాలూ, ఆ వస్తువుల్ని పురాణపునీతాలు, ఆ కవిత్వల్ని ప్రాచీనసంప్రదాయ సమయ పరిపాలి తాలూను. భావకవిత్వంలో కథ మొదట్లోనే కంచికి పోయింది. అంతరంగాన్ని పరివ్యగం చేసుకునే అతి చిన్ననున్నతమైన భావం సైతం కవితావస్తువై కూచుంది. భావకవులు సంప్రదాయంతో సాంపరాయం అట్టే చేయలేదుగాని కొత్తమోజు వడ్డారు. పద్యచ్ఛందస్సుల నాదరిస్తూనే గేయమాధుర్యానికి గంతులేకారు. గ్రాంథిక భాషలోని సౌందర్యాన్ని సామూహ్యత్వాన్ని అత్యంత వాడుక భాషలోని పోడిమిని వలచారు. అయితే చాదస్తలు వీరి కవిత్వతృటాంతర్యాన్ని అర్థంచేసుకోలేక వీరిమీదకత్తులు దూకారు. వీరు ఒరలు చూపించారు. ఆ కత్తులు క్రమంగాదాక్కు

న్నాయి. అయితే వీరే తరువాత తరువాత అభావకవిత్వాలూ మాభావ కవిత్వాలూ చెప్పి పాఠకలోకానికి ధూతంగాపోయి ప్రాచీనపదకాలు చేసుకున్నారు.

అసలది యెంత అధునికయ్యగ మనుకొన్నా మనదేశంలో మాత్రం అధునికత పులగం మీది పప్పులాగే వుంది కాని పాశ్చాత్యదేశాల్లోలాగ పరిపూర్ణస్థితికి త్వం కలిగివుండలేదు. ఒకవంక సంప్రదాయం పేరి కావలసినంత చాదస్తం చలామణీ అవుతున్నది. అయితే పాఠగురాలమీదే కొత్తజీవులు వేసుకుని స్వారీచేస్తున్న గడుసుకొలులు లేకపోలేదు. అంత సంప్రదాయభీష్టుడనుకొన్న విశ్వనాథవారే -

‘లేతబుర్రలు కొక్కిరిస్తే అతగాళ్ళతో నేమిగానీ తాతతాతలనాటి కథలూ తవ్విపోస్తా నోయ్’

అన్నారేగాని కవిత్వంలో నవత్వాన్ని కాగలించుకోకతప్పలేదు. అసలా ‘లేతబుర్రలు కొక్కిరిస్తే’ అన్న పంక్తి యేమిటి? మూత్యాలసరం బాణి కాదూ! ఆ భాష వ్యావహారికం బాపతుకాదూ! ‘తాత తాతలనాటి కథలూ తవ్విపోస్తా నోయ్’ అని అన్నారు కాని ఆ ప్రతిజ్ఞ చేసిన వారి కృతి ‘కొయిలమ్మ పెళ్ళి’ కొత్తకథా పాఠకథా? వెనకటి ఆంధ్ర కవితా పితామహాలూ, కవిసార్వభౌమాలూ, కవిబ్రహ్మలూ మచ్చుకిలాంటి కావ్యంగాని, కథగాని త్రాకారా? విశ్వనాథ వారి వీరమతం రామాయణ కల్పవృక్షంలోనే కదిలిపోయింది. ఆ ఛందస్సునూ ఆ గ్రాంథికభాషనూ ఆ కథనూ ఆ పాత్రలనూ చూసి అంతా యేకో పాతచింతకాయ పచ్చడి అనుకొంటాంగాని అందులో ఎక్కడపడితే అక్కడ విశ్వరూపం ధరించిన విశ్వనాథ కవితా

శిల్పంలో వున్నంత నవ్యత యే అద్యతన కావ్యంలో వున్నది? ఒక్క దృక్పథంలోనే ఆయన సంప్రదాయపు మనిషి కాని కవిత్వంలో పరమనవ్యుడు. ప్రతిభ యొక్క స్వభావ జీవలక్షణమే నవ్యత్వసిస్పృశ. ఆయన ప్రతిభాసమగ్రుడు కాబట్టే అంత నవ్యతను ప్రదర్శించగలిగాడు. కవితాశిల్పంలో నవ్యత్వానికి దృక్పథంలో సంప్రదాయానికి వంతెన కట్టాడు.

అసలు నవ్యత్వం పేరిట మనం పాశ్చాత్యదేశాల నుండి వాళ్ళ అవలక్షణాలను కావలసినంత కాపీచేసుకొన్నాం. మన తలకుమించిన మంచిని మానేశాం. జీవితంలోనూ అదే జరిగింది. సాహిత్యంలోనూ అదే జరిగింది. తరుచుగా తరతరాలుగా పరస్పరం కక్షలతో కావేషాలతో కత్తులు దూసుకుంటూ నీమిత చిత్తత కోల్పోయిన పాశ్చాత్యజాతులు కలతనిదురలో చేసిన ప్రలాపాల వంటి అనేక ‘ఇబ్బాలు’ కొన్ని మన సాహిత్యంలోనికి కూడ దిగుమతి అయినా నిజానికి అబ్బురమూ నిబ్బరమూ అయిన సంప్రదాయబలం గల మనజాతిలో అవి నిలద్రొక్కుకుని వుండలేకపోయాయి.

‘హాష్! హూష్! హూష్ హాష్ అని శ్రేకలువేసి

కావ్ కావ్! మ్యావ్ మ్యావ్ అందాం గమ్మత్తుగా న...న....న....న... న త్తిమాటలుకూడా మ...మ...మ . మ... మనవ్రాతల్లో వుండకచ్చు’

అని దాదాయిస్తు కైవాడంలో మన శ్రీశ్రీ ఎంత దాబుసరిగా అన్నప్పటికీ-

‘జీబ్రాకి ఆర్ జీబ్రా చిహ్నం లాంకోటూ పా కోస్సు తొడిగి సాహిత్య పోహిత్యం యిస్తే వెరికాడు సుర్రయలింజరా సోడరా!

అని ఆ పిరిసిరిముక్త్య అధివాస్తవికత పేర ఎంత అట్టహాసం చేసివచ్చుటకీ ఆ ధోరణులకు ఆయనే స్వస్తి చెప్పకొబట్టి మనకు దగ్గర గా నిలబడగలిగాడు. ఆయన చేసిన ఆ వాలకాలకు స్థితిగతులు లేక పోయాయి గాని సమకాలిక పరిస్థితిని సమాజపు చైతన్యాన్ని గమనించి సామ్యవాదదృక్పథంలో అభ్యుదయ కవితావతాగం ఎత్తేడు. అది కొంతకాలం తాలూకు కండబలం గలది కాబట్టి వేరు తన్ని నిలబడుతున్నది.

ప్రాధాన్యవివక్షయా చూస్తే అది నుంచియు పాశ్చాత్యదేశాలలో నా హిత్యంపై సమాజప్రభావ మెక్కువ. మన దేశంలో సమాజంపై సాహిత్యప్రభావ మెక్కువ. అందుకే క్రమంగా నలువాడలా అలమటంకొంది అభ్యుదయకామన, భావన. అందుకే

ఏదేశ చరిత్రచూసి నా ఏమన్నదిగర్వ
కారణం

నరజాతి చరిత్ర సమస్తం పరసీదన
పరామర్శ

నరజాతి చరిత్ర సమస్తం పరస్పరాహ
రణోద్యమం

నరజాతి చరిత్ర సమస్తం దరిద్రులను
కాల్చుకునేదం

అని ఒక్క గుక్కలో నేను అభ్యుదయ కవిత్వానికి పట్టినిల్లయిన సోవియట్ దేశంలో లెనిన్ గ్రాడ్ విశ్వవిద్యాలయం లో శ్రీశ్రీ 'దేశచరిత్రలు' గేయాన్ని సావేశంగా గానంచేసి అనువదిస్తూవున్నప్పుడు ఆ హితబోధ ఇంక వారి కిక్కర లేకపోయినా ఆ సమాజం సమాజమంతా పరవశించిపోయింది. అయితే శ్రీశ్రీ సమాజంగా సయకున్నవాడూ సంస్కారబలం గలవాడు కాబట్టి వటవృక్షంలా పెరిగిపోయాడు. అతని ధోరణి నాశ్రయించి అతనిలా శబ్దారాల్లో అఖండ శక్తిపాతం చేయలేక ఆ జిలుగులూ నగి

పీలు చెక్కలేక అంత సంస్కారం లేక అతని సామ్యవాద దృక్పథమూ, ఆ సంప్రదాయ సాంపరాయమూ, ఆ నియమ నిరసనమూ, ఆ విశ్వంఖల విహారమూ అవే చూసుకుని అదే కవిత్వ మనుకొని ఆ మురిసినదలో ఎన్నో కుర్ర ముక్కలు పెరుగుదలలేక గిడసకారి పోయాయి. ఆయన గడుసువాడు - వారిచేత చెక్క భజన చేయించుకుంటాడు గాని వాళ్ళ కసలు కిటుకలు చెప్పడు. ఉపరి సెభాషంటూ వెన్ను తడతాడు. అందుకే మరి యిటీవలికాలంలో మన కవిత్వంలో ఆవ్యవస్థ యొక్క వైఫల్యం ఉంది.

తొలిసాగు పద్యార్థము

తెలియనిచో పాఠకునిది తెలియమి,

ఈనా

గుం వ్రాసిన కవిదోషము

కలిగడచినకొలది చిత్రగతులను

నడచున్

అన్నా దోక కెద్దాయన. ఈనా డేశక కవులా దోషానికి పాల్పడటాని కిష్టంలేక చిత్రగతుల్లో నడుస్తున్నారు. కవిత్వానికి ఛందస్సుక్కలేదు. అలంకార ముక్కర లేదు, భాష ఎవరికి వచ్చినది వారిది, ఎవరికి వచ్చినది వారిది, అసలు కవిత్వమే అక్కరలేదు సామ్యవాద దృక్పథం వుంటే చాలు అన్నంతవరకు వస్తోంది అఘసారుల ధోరణి. అల్పసంతోషులైన పాఠకులు గూడ అదే కాటోలు కవిత్వ మనుకుంటున్నారు. అసలు ఛందస్సు మొదలైనవే కవిత్వ మని ఏ ప్రాజ్ఞాదూ అనుకోడు గాని అవి కవిత్వానికి చేసే పోష్టకును గూడ ఏ ప్రాజ్ఞాదూ కాదనలేదు. ఒక్క పద్యం వ్రాయుకపోయినా కాదంబరి వ్రాసిన బాణధిట్టు మహాకవే నాడూ నేడూ. వచన కవిత్వమైనా వ్రాస్తే అలా వ్రాయాలి పకడ్బందుగా ఒక లక్ష మునులతో కడుప్లమధుర భావసంపదతో అపూర్వభావ వ్యక్తీకరణ

శక్తితో. తిలక్ ప్రభృతుల కృతుల్లో కావలసినంత కవిత్వం వుంది, సమకాలిక సమాజ సంతోషమద్దప్పివున్నది. ఇటీవల గుంటూరు శేషేంద్రశర్మ గారొకడు సంప్రదాయపు కండలిమీద సంస్కారతవడగలేత్తి - సాధుమేధానుకావ్యారధారతో పదగా కవిత్వం చెబుతున్నారు. అన్ని మార్గాలూ వశంవదంచేసుకుని ఇటీవల వచనాన్ని వచనంచేస్తున్నారు. ఆయన మరియూ. వ్యాసాలు వ్రాసేస్తారు. అందులో కవిత్వాన్ని వాసన చూసుకోమంటారు. పరమ రమణీయమైన శిల్పమూ, భావసంపదగల కవిత్వపు ఖజానాలు ఆయన వ్రాసిన 'మందే నూర్పుడు', 'నాదేశమూ నా ప్రజలూ'. కాని ఎంత రాజీధోరణి సహృదయుడికైనా కావ్యం చదివినట్లు చదవాలనే ప్రరోచనగాని కడదాక ఎడదెట్టకుండా కమ్మగా చదువుకుపోవా లని గాని అనిపించడం కష్టం. అయితే ఆ భావచిత్రా అపూర్వం, ఒక వంక విప్లవధోరణిలో పడి శ్రీశ్రీ ప్రభృతులు కవిత్వం ప్రతి జట్కావాలాకీ అర్థం కావాలని సంకల్పం చెప్పుకుంటూవుంటే శేషేంద్రశర్మ గారు తన కవిత్వం నలుగురికి అందుబాటులో వుండాలనే సదుద్దేశంతోనే తన కవిత్వ 'జనతా' వారి కం వేకారుగాని సామ్యాన్యతకే గాదు ధీమాన్యలకు గూడ ఒక పట్టాన అర్థం కాకుండా చేకారు.

అటు పాశ్చాత్యదేశాల్లోని రీజిల్లు, ఏం గ్రీయంగ్స్ లాగు మనకు మరో తరహా కవులు బయలుదేరా ఇటీవల. నవ్యాతినవులు దిగింబరులు. ప్రతిభగల వారు అందుకే 'అపోజిట్ గాంస్' లో వారు గూడ పిరిసి అదరించడం జరుగుతున్నది. అయితే పిరిధోణి మరి విశ్వంఖల పరవిహారం. సంప్రదాయం లేకపోలే

ప్రాచీన సాహిత్యామృతం :

2. ధూర్జటి భక్తితత్వం, తపితత్వం

— డాక్టర్ మిరియాల రామకృష్ణ

అష్టదిగ్గజాలలో సముచిత స్థానాన్ని అలంకరించిన ధూర్జటి తన కృతుల మాధుర్యంతో ఆంధ్రవాఙ్మయంలో అపూర్వ స్థానాన్ని ఆక్రమించారు. 'స్తుతమతియైన ఆంధ్రకవి ధూర్జటి పంకజం కేల కల్గెనో అతులిత మాధురీ మహిమ!' అని రాయల వారు ఆశ్చర్యవర్ధకం చేసి, దాన్నిబట్టి అష్టదిగ్గజాల్లో ధూర్జటికెలాంటి గౌరవం లభించిందో స్పష్టమవుతుంది.

ధూర్జటి ఎన్ని కృతులు రచించారో కానీ, మనకు లభిస్తున్నవి రెండే రెండు. ఆ రెండూ కూడా కాళహస్తి స్త్రీశివరూనికి సంబంధించినవే. మొదటిది కాళహస్తి మాహాత్యము అనే ప్రబంధం. రెండోది శ్రీకాళహస్తిశివర కతకం అనే భక్తివైరాగ్య భావాల కతకం. కాళహస్తి మాహాత్యం నాలుగవ శాసన ప్రబంధం. శివోపాసన చేసి ముక్తి పొందిన వారి కథల ప్రబంధంలో వర్ణించబడ్డాయి. వసిష్ఠుడు, బ్రహ్మదేవుడు, సాలెపురుగు, పాము, ఏనుగు, దోయనాడు, నత్కిరుడనే కవి, వేళకవ్యలిద్దరు, యాదవరాజులు ఇలా శివభక్తివల్ల ముక్తిపొందినవారే. శివుడి అనుగ్రహానికి భక్తులంతా పాత్రలే అని చెప్పదలచాడు ధూర్జటి.

మాసిపోయే కాని మరీసభ్యత, మర్యాద లేకపోతే ఎలాభరించగలంకే విత్వమంతా ఒక మూసలో పోసిన పోతబొమ్మలా వుండాలని కాదు నావుద్దేశ్యం. సృష్టి సూత్రాల్లోనే వైవిధ్యముకంటే. 'భిన్న రుచిర్హిలోకం' అన్నది పరమ సత్యం. ఆ సత్యం చావనంత కాలం అన్నిరకాల కవిత్వాలూ వుండవలసిందే. అయితే

వసిష్ఠునికి ముక్తివివ్వడం కోసం శివుడు కాళహస్తి క్షేత్రంలో జ్ఞానప్రమానాందికా సమేతుడై అవతరించడం మొదటికథ. కాళ హస్తి దక్షిణ కైలాసంగా ప్రసిద్ధి పొందింది.

పుత్రహత్య దోషాన్ని పోగొట్టుకొనడానికి బ్రహ్మదేవుడు కాళహస్తి కరుదెంచి, సువర్ణ ముఖరిలో స్నానం చేయడం రెండోకథ.

శ్రీ అనే సాలెపురుగు శివుణ్ణి తన నోటి నూలితో ఆరాధించి, శివుని పరీక్షకు తట్టుకుని, ముక్తి నందిన కథ మూడవది.

సర్పమైన కాళము, ఏనుగున హస్తియు ఒకదాన్ని మించి ఒకటి శివుణ్ణి పూజించి, ఆత్మార్పణం గావించి, ముక్తి పొందుట నాలుగవ కథ.

శివునితోనే యుద్ధము చేసిన అర్జునుడు కిరాతుడైన తిన్నడుగాపుట్టి, మూఢభక్తితో శివునారాధించి, అతనికి తన నేత్రమర్పించి, కన్నప్ప అయిన కథ అయిదవది.

పాండ్య రాజాస్థానకవి అయిన నత్కిరుడు శివుని పద్యమునందే తప్పవట్టి, అతనిచే శివించబడి, కాళహస్తికి వచ్చి, ఆ కావం నుంచి విముక్తి నొందడం ఆరవకథ.

వేళకు జన్మించినా, శివభక్తురాలై, కాళహస్తి చేరడానికి ఎన్నో కష్టాలు పొంది,

ఒక సాహిత్య సత్యప్రతుడిగా నేను నూచించగల మార్గమేమంటే

కవితా తురంగానికి కమ్మినవీనత

కల్పే సంప్రదాయం

లేక మరేలా అంటాను

సింధుజము నవకవిత

సింధురము సంప్రదాయకవిత

వాహ్యాళి కడి, ఊరేగింపు కడి.

శివుని దయవల్ల అక్కడికి చేరిన వేళాకన యల కథ ఏడవది.

కవట జంగమరూపంలో ఒక రాజదాసి యింట ఆతిథ్యం స్వీకరించి, ఆమెతో క్రిడించి, శివుడు తన మహిమలతో ఆమెను రాజాగ్రహంనుంచి తప్పించి, తనకు కాళ హస్తిలో ఆలయం నిర్మింప జేసుకున్న కథ ఎనిమిదవది.

ఈ కథలను ప్రబంధ రీతిలో వర్ణించిన ధూర్జటి పరమేశ్వరానుగ్రహానికి భక్తి ఒక్కటే హేతువని సందేశమివ్వ దలిచినట్లు కనిపిస్తుంది. భక్తుడు తన సమస్తాన్నీ భగవంతుడికి అర్పించడంలో దోషంలేదు. దీనినే ఇష్టదాన వ్రతం అంటారు.

ప్రబంధ కవులతివర్జనలకు పేరు పొందారు. కానీ ధూర్జటి వర్ణనలు క్లుప్తంగానూ మనోరంజకంగానూ ఉంటాయి. సముద్రవర్ణన, సూర్యాస్తమయం, సూర్యోదయం, చంద్రబింబం, వెన్నెల, మర్రిచెట్టు, మాయా కిరాతుడు, వంటి వర్ణనలిందుకు నిదర్శనాలు.

ధూర్జటి ఆత్మీయతనీ, సత్యావగాహననీ ఈ క్రింది పద్యం అద్దంలా చూపిస్తుంది.

ఏ రీలన్ సుతియింపవచ్చు నువమో

త్రేక్ష ద్వనివ్యంగ్య శ

ద్వారంకార విశేషభాషల కలభ్యందైన

నీ రూపమున్

జాలుంజాలు గవిత్వముల్ నిలుచునే

నత్యంబు వర్ణించుచో,

చీ! లజ్జింపరుగాక మాదృశకపుల్

శ్రీకాళహస్తిశివర :

ధన విముఖత, భక్తి బద్ధ జీవనం, వాంఛ విరక్తి, రాజవేదా తిరస్కారం, వంటి గుణాలు అనుభవం వల్ల ధూర్జటి కందివచ్చాయి. ఆధ్యాత్మిక విచారం వైపు అతణ్ణి నడిపించాయి. ఆయన కతకం కతకవాఙ్మయానికే ఒక తలమానికం వంటిది.

నందికొట్టూరి సిద్ధయోగి కృత

3. నవపద్య పుష్పమాలిక

— (1) వైదిక వేంకటేశ్వరాచార్యులు

వద్దెనిమిదవ శతాబ్దమున రచింపబడి ఉంత వరకు లిఖిత ప్రతులలో మరుగునపడి యుండిన నవపద్యపుష్పమాలిక ప్రప్రథమముగ 'సమాలోచన' ద్వారా ప్రస్తుతము ప్రచురితమగుచున్నది. ఈ పద్యములను రచించిన నందికొట్టూరి సిద్ధయోగిని గురించి ముందుగ సంక్షిప్తముగ తెలిసికొందము.

I కవిపేరు : నందికొట్టూరి సిద్ధయోగి.

II కవి ఇతర వ్యవహారనామములు : సిద్ధయ, సిద్ధప్ప, సిద్ధలింగకవి, సిద్ధయోగీశ్వర, సిద్ధరామ శివయోగి.

III కులము : వీరమహేశ్వర (జంగము), నంది కొట్టూరి సిద్ధయోగియు సోమలూరి వీరబ్రహ్మాంగారి శిష్యుడగు దూడేకుల సిద్ధయ్యయు అభిన్నులని కొందరు పరిశోధకులు Ph.D. పరిశోధనా సిద్ధాంత గ్రంథములలో నైతము వ్రాసిరి. అది పొరపాటు. వీరిరువురును భిన్నవ్యక్తులని నిరూపించు ఆధారము లనేకములు కలవు. ప్రస్తుత మిక్కడ తద్విషయమును విపులీకరించి చర్చించినచో శాఖాచంక్రమణమగును. కనుక

ఈ ప్రపంచమంతా ధూర్జటికి 'శివమయం' గానే కనిపించింది. భావనని బట్టి కవికి దర్శనం (Vision) మారుచూ ఉంటుంది. ఆ భావనకి మూలం అతనికి జ్ఞానం వల్ల అభిన్న సంస్కారం. ఇక్కడే కవి ఆత్మీయతని మనం పట్టేసుకోగలం. చూడండి ధూర్జటి కవిత్వ నిజస్వభావం -

ఈ క్రింది పద్యంలో -
'ఉదయగ్రావము పానవట్ట
మభిషేకోద ప్రవాహంబు వార్తి
ధర ద్వాంతము
ధూవ ధూమము

ప్రత్యేకమగు వేరొక వ్యాసమున నంది కొట్టూరి సిద్ధయ దూడేకుల సిద్ధయ్యలను గురించి చర్చించి వారు భిన్న వ్యక్తులని నిరూపింపబడును.)

IV జన్మస్థలము : కర్నూలు జిల్లాలోని నందికొట్టూరు.

V కాలము : వద్దెనిమిదవ శతాబ్దము చివరి మూడు పాదములు. జీవితకాలము రమారమి దెబ్బదిసంవత్సరములు.

VI కవినంతానము : పుత్రుడు - శంకరయ్య పుత్రిక-అంబమ్మ శంకరయ్య కూడ తండ్రివలె మహితపరితుడు. అతడును తండ్రివలెయోగిపుంగవుడేకాక కవిపుంగవుడు కూడ. అతడు శంకరశతకము, స్వానుభూతి విలాస మనేది క్రీడ రచించినట్లు తెలియుచున్నది.

VII గురువు: అలంపూరు వాస్తవ్యుడగు గడిగెదిక్కయ్య. అలంపూరు బాలబ్రహ్మేశ్వరాలయమున సిద్ధయోగి తనగురువుచే బ్రహ్మోపదేశమును పొందెను.

VIII శిష్యులు : భట్టు అయ్యప్ప (నందికొట్టూరు), శేషయ్య (సుల్తాన్

జ్వలద్దీప ప్రధారాణి కౌముది
తారాసవహంబు లర్పిత సుమంబల్
గా
తమోదూర పౌఢ్యదమై
శీతగర్భ సింహ శివలింగం
బొప్పె
ప్రాచీదిశన్."

చంద్రుడిలో కూడా శివుడే చూడగలిగాడు ధూర్జటి. కాదు కాదు, మనకు కూడా చూపించగలిగాడు. అక్కడే ఉంటుంది కవి కృతార్థత.

పురము - అలంపూరు తాలూక), చెన్నయ్య దాసు (మిడుతూరు - నంది కొట్టూరు తాలూక) బ్రాజ్ఞానుమియ్య (కందనవోలు).

IX రచనలు :

1. యోగీశ్వర విలాసము. ఇది మూడు ఆశ్వాసముల ద్విపద కావ్యము. ఈ కృతికి శ్రోత బ్రాజ్ఞానుమియ్య. శైవవాఙ్మయములో ప్రసిద్ధుడయిన అల్లమప్రభువు అక్కమహాదేవికి శివయోగ సంప్రదాయములు బోధించుట ఇందలి ప్రధానేతి వృత్తము. దీని లిఖిత ప్రతులు ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయము (మద్రాసు) లో రెండుకలవు. అందొకటి కాగితపు ప్రతి (డి. నెం. 1178), మరొకటి తాళపత్రప్రతి (డి. నెం. 1179). దీని మరొక లిఖితప్రతి నందికొట్టూరు వాస్తవ్యులు భాష్యాంతవైయాకరణులునగు నీలకంఠశాస్త్రిగారు పెండ్యాల వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారి కిచ్చిరట. ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్ గ్రంథాలయము (కాకినాడ) కొరకు పెండ్యాలగారు సేకరించిన లిఖితప్రతి పరిషత్ గ్రంథాలయములో నున్నదేమో చూడవలసి యున్నది. ఈ కృతి ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయము (మద్రాసు) వారి పత్రికలో ప్రచురితమైనది కూడ. తత్పరిష్కరణ మల్లంపల్లి శరభయ్య, తీర్థం శ్రీధర మూర్తిగారలు.

2. దేదాంతసూత్రములు : ఇది బ్రహ్మలింగాంకితముగ సీసపద్యములలో చెప్పబడిన గ్రంథము. దీని కాగితలిఖితప్రతులు ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయము (హైదరాబాదు)లో మూడు కలవు. అందొకటి అసమగ్రము (నెం. 3859), కదమ రెండును సమగ్రము (నెం. 3865, నెం. 3847).

3. షట్స్థల దర్పణము : దీని లిఖితప్రతులు ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయము (హైదరాబాదు)లో మూడుకలవు. నెం. 4008

కాగితప్రతి సమగ్రము. నెం. 3848
కాగితప్రతి సమగ్రము. నెం. 3880 కాగిత
ప్రతి అసమగ్రము.

4. కీర్తనలు (లింగదేహ విచారణ): దీని
సమగ్ర కాగిత లిఖితప్రతి ప్రాచ్య లి ఖ త
గ్రంథాలయములో కలదు. నెం. 3881

5. తత్వములు : ఒకటి రెండు మాత్రము
లభ్యములు, ఇంకను పెక్కు కలవని వినిపిడి.
ప్రయత్నించిన లభింపగలవేమో :

6. వంచరత్నములు : ఇవి 'శిష్య హృద
యాబ్జభృంగశ్రీనిధలింగ' అనేది మకుటమును
కలిగియున్నవి. ఈ పద్యములు గద్యాల చిన
పోమభూపాలుని విద్యదాస్థానమున చెప్పినట్లు
తెలియుచున్నది. ప్రస్తుతము ప్రచురింపబడిన
నవనద్య పుష్పమాలికకు మాతృక అయిన
కాగిత లిఖితప్రతిలో ఈ పద్యములు కలవు.
నిశ్చింత సూగూరార్థులు రచించిన 'మహా
వీయుల చరిత్ర' అనేది గ్రంథమున ఈ
వంచరత్నములు ముద్రితము. (1988)

7. నవనద్య పుష్పమాలిక : (ఇవి
ప్రస్తుత ప్రచురిత పద్యములు) దీని కాగిత
లిఖిత ప్రతులు సమగ్రముగ ప్రాచ్యలిఖిత
గ్రంథాలయము (హైదరాబాదు) లో కెందు
కలవు. నెం. 3847, నెం. 3814. దీని
మరొక లిఖితప్రతి కర్నూలులో మతం వీధి
వాస్తవ్యులగు వీరమహేశ్వరుల (జంగము
వారి) చెంతలభించినది. ఈ ప్రతియే ప్రస్తుత
పద్య ప్రచురణకు మాతృక.

CNB: పైన పేర్కొన్న ప్రాచ్యలిఖిత
గ్రంథాలయములందలి ప్రతుల వివరములు
జియో గ్రంథాలయాలు ప్రచురించిన కేట
లాగులనుండి గ్రహింపబడినవి)

X ఇతర వివరములు : నందికొట్కూరి
నిధ్యయోగి ఒక మహనీయుడు. ఈ నిధ్యపురు
షుని మహితచరితమును కర్నూలు సమీప
మునగల చిన్నపేకూరు వాస్తవ్యుడును వీర
మహేశ్వరుడును (జంగమువారును) కవి
వండిత పరిశోధకుడును అగు కీ. శ్రీ. నిశ్చింత
సూగూరార్థులు 'మహావీయులచరిత్ర' అనేది
గ్రంథమున (పుటలు 11-28) రచించిరి.
మచ్చునకు నిధ్యయోగి మహిమాధి వర్ణనాత్మక
మగు పద్య మొకటి -

ఎదురైన పులితోడ నేకాంతమునుదెల్పి
మరలించిపోయిన మాన్యుడెవడు
అది గర్భాదాన మయినపు భార్యతో
జనియించు శంకరుండనియెనెవడు
మాతంగ భక్తుని మందిరమున విందు
భషకమై గైకొన్న భక్త్యుడెవడు
ఖండిత శీరమై యుండిన మహిషంబు
కార్దన్ని బ్రతికించె ఘనుడెవడు
భక్తులొమ్మిదంబరికిని ముక్కంటి
పొవడై పొడకదై పరుడెవడు
రామశృంగోట మారమునుగాల పురద్య
యంబున నొకజేళ నడరెనెవడు
అన్నింట దా నిండి యున్నట్టిదృశ్యంబు
గద్యాల పథను నే జ్ఞాని చూపె
ఎలమి నెడజీర్చి లింగంబు నెవడు చూపె
నూరుపుల నగ్నినిడ గండనోల్పవాలు
చలన మింతయు లేకున్న స్వామియతడె
నందికొట్కూరి నిధ్యయోగింద్ర మౌళి.

కర్నూలు సమీపమున గల తడకనపల్లెలో
సమాధి జెందిన 'కళిరామయోగి' అను మహా
నీయుడు నందికొట్కూరి నిధ్యయోగి శృతు
లను కొన్నిటి ననుసరించుచు యోగీశ్వరలా
నము, వేదాంత సూత్రము, వంచరత్నములు,
షడ్గుల దర్శనము, నవనద్య పుష్పమాలికలు
రచించినట్లు తెలియుచున్నది. కవి రామయోగి
రచించిన నవనద్య పుష్పమాలికలో మకు
టము 'నవ్యధివంగా శ్రీమహానందిలింగ'
అని కలదు.

'నందికొట్కూరినిధ్యయోగి శృతులు - పరి
శీలన' అనేది అంశముపై గనేషబిడిపజా
కుళలరగు జిజ్ఞాసువులెవరై న పరిశోధనాత్మక
సిద్ధాంత గ్రంథరచనకు బానుకొనినచో మరి
కొన్ని విషయములు వెలుగునకు రాగలవు.

నందికొట్కూరినిధ్యయోగి ఆధ్యాత్మికతను
వీరశైవవిష్ణాగరిష్ఠితను ప్రతిబింబింపజేయు
అ మహావీయుని 'నవనద్య పుష్పమాలిక'ను
ఇక చిత్తగించండి -

-: నవనద్య పుష్పమాలిక :-

శ్రీమన్మహారాజ శివయోగ హృదయుల
కే వస్తు విచ్ఛు విభీష్ట నిధి
సొరిది జాగ్రత్సృష్ట సుపులలోన నే
వస్తువు వెల్లు ప్రకస్త మగుచు
నబ్జజాది వివీలికాంత శరీరంబు
లందు నేవస్తువు బొంది తనరు
వటుతర బ్రహ్మాండ భాండంబులన్ని ని
ర్మించి యే వస్తువు మ్రింగు చుండు
నట్టి వస్తువ వీవని యభినుతించి
లీల నవనద్య పుష్ప మాలికలు గూర్చి
యర్చనము నేతు నిన్ను లింగాంగమతుల
జేర్చవే నన్ను విమలాంగ నిధలింగ : 1
త్రివిధంబులై యుండు శ్రీరాజయోగంబు
ప్రకటిత సాంఖ్య తారకము లరయ
నమనస్కమన నిర్వదైదు తత్త్వము లెంప
నేర్చిన సాంఖ్యంబు నీరు మధ్య
దీపంబు ద్యావించి తీరుట తారకం
బగు పరమాత్మ తా నని యెరింగి
ద్యాన భావ్యంబైన తన్మయ మమనస్క-
మన జెల్లునిది దేశి కాత్మవలన
శ్రవణ మనన నిది ద్యాన సాధనముల
తెలిసి కృతకృత్యులై నట్టి దీరనుతుల
ననుభవ జ్ఞానరతుల లింగాంగమతుల
జేర్చవే నన్ను విమలాంగ నిధలింగ ! 2
ఇష్టలింగమునకు దృష్టంబుగా మూడు
ప్రాణలింగమునకు ప్రతిభ రెండు
భావలింగమునకు భావించనొక్కటి
యై యొప్పుచుండు నెట్లనెన మరియు

భున బిందునాద చిత్కళయివ్వలింగంబు
రతినాద చిత్కళల్ ప్రాణలింగ
మగు చిత్కళారూప మాధావలింగంబు
కారణాదాభ్యు నిక్కముగ జేరి
యిట్టి లింగ రహస్యమూర్ దిట్టముగను
కాపు సమ్మతి నాత్మ విశ్వముజేసి
వట్టి శివయోగి సుఖిత లింగాంగమతుల
జేర్చవే నన్ను విమలాంగ సిద్ధలింగ ! 3

భువి బాహ్యముఖమున శివలింగమూర్తికి
ప్రతిభ వర్ణంబు లర్పణము జేసి
స్వర్గనాననమున చరలింగమూర్తికి
వృర్ప సుఖంబు లర్పణము జేసి
సత్వ దాస్యమున ప్రసాదలింగమునకు
భవ్య శబ్దంబు లర్పణము జేసి
యాత్మ వక్త్రమున మహాలింగమూర్తికి
పరిణామచయము లర్పణముజేసి
యీడిత స్థూలమం దిష్టలింగమునకు
భద్ర రూపంబు లర్పణముజేసి
రమణ సూక్ష్మంబున ప్రాణలింగమునకు
వటుకర సురుచులర్పణము జేసి
వరమ కారణమున భావలింగమునకు
భావిత తృప్తు లర్పణముజేసి
నవముఖంబులతోన నవవస్తు సంకతుల్
నవవిధ లింగార్పణములు జేసి
జీవగుణంబు వర్ణించి లింగగుణంబు
భావంబుతోపల వట్టు గొల్చి
లింగాంగ సంయోగ సంగతి నైక్యమై
రతి నవస్థాత్రయ త్రాంతు అడిగి
చెరిగి విశ్వేష్టితావస్థజేంది ఈవ్య
మంది చరియించు నచ్చిదానంద రతుల
నతుల తత్త్వైక గతుల లింగాంగమతుల
జేర్చవే నన్ను విమలాంగ సిద్ధలింగ ! 4

మూడుదేహములందు మొనసియున్నమలంబు
లను మూడు దీక్షల చనగ దోలి
యలర నా దేహాత్రయములందు మూడు లిం
గములుంచి యుభయమేకముగ జేసి
యైక్వాది తక్తాంతమైన స్థలంబుల
నడకలు వేర్వేరు నడువ నేర్చి

యంగ హస్తంబులు లింగముఖంబులు
తక్తి శక్తులు సమర్పణము లెరిగి
చతుర సకలాంగముల లింగ పరజిగూర్చి
యగ్ని కర్పూర సంయోగమైన భాతి
నైక్యమై యున్న యిట్టి లింగాంగమతుల
జేర్చవే నన్ను విమలాంగ సిద్ధలింగ ! 5

లింగ నానికమున లెస్సవాసనలాని
లింగ జిహ్వాకుడించి లీలదనరి
లింగనేత్రముల నుహ్పాంగిచూపులు జూచి
లింగదేహంబున నంగ మంటి
లింగగుతుల సల్లలిత శబ్దముల్ విని
నలి లింగతృప్తి నానంద మొంది
లింగజాగ్రమున నెరింగి సర్వము చేసి
లింగ నిద్రను కాము లీవమగుచు
తగిలి సకలంబు లింగమై తమ్ము మరచి
యుల్లసిల్లెడి షల్లింగ యోగహతుల
నమిత సద్గుణ యుతుల లింగాంగమతుల
జేర్చవే నన్ను విమలాంగ సిద్ధలింగ !

త్వం పదంబిష్టంబు తత్పదమే ప్రాణ
మసి పదంబగు భావ మరసి చూడ
చిద్రూప మిష్టంబు సద్రూపు ప్రాణంబు
నానంగ రూపు బాహ్యమగుచు
బిందు విష్టంబగు పేర్మినాదము ప్రాణ
మగు కళయే భావమనగ నొప్పు
అంగమే యిష్టంబు లింగమే ప్రాణంబు
సయ్యోగమే భావమయ్యె తెలియు
నిట్టి వరమ రహస్యంబు నెరిగి గురు ము
భాంతరంబున నుపదేశమందినట్టి
యుతుల సంశయహతుల లింగాంగమతుల
జేర్చవే నన్ను విమలాంగ సిద్ధలింగ ! 7

చతురత జాగ్రమాచార లింగంబయ్యె
స్వప్నంబు గురులింగ పదనమయ్యె
నవిశేషముగ సుప్తి శివలింగతనువయ్యె
లీల తుర్యముచలింగమయ్యె
క్షమ వతీతంబు ప్రసాదలింగంబయ్యె
విరవస్థ పునలింగ నిలయ మయ్యె
మరియు జాగ్రత్సృష్ట మమతవిష్టంబయ్యె
రతి సుప్తి తుర్యముల్ ప్రాణ మయ్యె

జత నతీతంబు విరవస్థ నరణి భావ
మయ్యె నని చూచి దేహమోహంబులుడిగి
వట్టి మోక్షాధిపతుల లింగాంగమతుల
జేర్చవే నన్ను విమలాంగ సిద్ధలింగ ! 8

దేహంబు శివలింగ దేహమై శోభిల్లు
దేహ మేవనెడి సందేహమేది
హృదయంబు శివలింగ హృదయమై రాజిల్లు
హృదయ మేవనెడి మైశ్వర్యమేది
భావంబు శివలింగ భావమై భాసిల్లు
భావ మేవనెడి వ్యభావ మేది
జీవంబు శివలింగ జీవమై విలసిల్లు
జీవ మేవనెడి విశేషమేది
యుర్వి సర్వంబు లింగమై యుల్లసిల్లి
వితరమేది శివైక్యం కెంచి చూడ
ననుచు చింతించినట్టి లింగాంగ మతుల
జేర్చవే నన్ను విమలాంగ సిద్ధలింగ ! 9

ఈ పద్యంబులు తొమ్మిది
శ్రీ వరమేశ్వరుడు తానె దిశకుతిననుచున్
ప్రాపుగ దక్తుల బుద్ధులు
గాపాదగ సిద్ధలింగతవి రచియించెన్. 10

ఈ సీసంబులభావము
శ్రీ సద్గురు జేరియడిగి నేరకులై య
భ్యాసగతి నెరిగినట్టి మ
హా సుమతుల కల్లు మోక్షమంతట
దరణిన్ : 11

నందికొలుకూరు సిద్ధయ్యగారు చెప్పిన
నవ పద్య పుష్పమాలికలు సంపూర్ణము.

ఉత్తమ సాహిత్యంకోసం

సమాలోచన
చదవండి!
చదివించండి!!

4. సరస సాహిత్య సుగందాలకు తావులు పుష్పలావికలు

— డాక్టర్ పి. సూర్యనారాయణ, M.A., Ph. D.

నవరసాల్లో శృంగారం రసరాజంగా భావించబడుతోంది. కావ్యానికి శృంగారం గానీ, వీరంగానీ అంగీరసంగా ఉండాలని నియమం. అంతేకాక చతుర్విధ పురుషార్థాల్లో కామం కూడా ఉంది. కామం జీవసహజం. జీవులకు ఆకలి, దాహమూ ఎంతసహజమో కామంకూడా అంతే. కాగా శృంగారం జీవితంలోనూ, సాహిత్యంలోనూ కూడా ప్రముఖపాత్ర వహిస్తోందనేది స్పష్టం. మానవజీవితంలో శృంగారంలాగా, శృంగారంలోపువ్వులు ప్రధానపాత్ర వహిస్తాయి. (తెద్రుద్దీపన కోసం) అందువల్లేనేమో మనప్రబంధ కవులు పూలబజారునుంచే సరసాలు ప్రారంభించారు. నిజానికి పుష్పలావిక వర్ణన కావ్యంలో ఉండాలని ఏ ఆలంకారి కూడా నిబంధించలేదు. అష్టాదశ వర్ణనల్లో కూడా ఆమెకి స్థానంలేదు. అయినప్పటికీ ప్రబంధకవులు ఏకొందరో తప్ప అందరూ పుష్పలావిక వర్ణనచేసి వారి వారి సరదాలను తీర్చుకున్నారు. అదీ కూడా చాలాసరసంగా, నర్మగర్భంగా వర్ణించి, పూలబజారులో సరససాహిత్య సుగంధాల్ని విరజిమ్మారు. అవి ఆనాటి వారి సరసశృంగార తత్త్వానికీ, విలాసమను జీవితానికీ మచ్చుతునకలు.

పుష్పలావిక అంటే పూలమ్మే స్త్రీ అని అర్థం. ప్రస్తుతకాలంలో పూలమ్మేది ఎవరైనా, ఆనాడు మాత్రం స్త్రీలే అమ్మేవారు. పూలకీ 'కొమ్మ'లకీ అవినా భావ సంబంధం పూలస్త్రీలూ కూడా కొమ్మలే కదా! పూలు అమ్మేది స్త్రీలయినా కొనేది మాత్రం పురుషులే. అలా

కాకపోతే పూలబజారులో సరసాలకు తావుండదుమరి. ఆమక్తమాల్యద లోని ఈక్రిందిపద్యంవల్ల పురుషమాలా కారులనుండి పూలను గ్రహించడం దోషంగా భావించేవారని తెలుస్తోంది. ఎన్నినూఁ గూర్తు నన్న విను మేమును

దాల్చిన మాల్యమిచ్చున
ప్పిన్నది రంగమందయిన పెండిలి

సెప్పము మున్నుగొంటి నే
వన్నన దండయొక్క మగవాడిడ నేనుఁ
దెలుంగు రాయడన్

గన్నడ రాయ యక్కొడువఁ గప్పు
ప్రియాపరిభుక్త భాక్కధన్
1 ఆ 14 ప.

అని తెలుగురాయడు కన్నడరాయని కోర తాడు, 'ప్రస్థానత'రంలో సుద ముడనే మాలాకారుని నుండి కృష్ణుడు పూవులను గ్రహిస్తాడు. ఆదోష పరిహారంకోసం ఆమక్తమాల్యద కథను చెప్పమనికలలో కన్పించి చెప్తాడు.

ఇక పుష్పలావిక వర్ణనలో పూలబేరాలకు సంబంధించిన అర్థం, శృంగారానికి సంబంధించిన అర్థం రెండూ ఉంటాయి. స్త్రీల అంగాలని పువ్వులలో ఉపమించడం కవితా సమయం. ఒక్కొక్క అంగానికి ఒక్కొక్క పువ్వు ఉపమానంగా రూఢి అయింది, పుష్పలావిక వర్ణనచేసిన మొదటికవి నన్నెచోడుడు.

వీధివీధులఁ బుష్పలావికలు గలయ
నెత్తిపట్టిన క్రొవ్విరి యెత్తు లొప్పె
సతులపై నెలయ నవ్విట సమితి సేయ
మదనుకేర్పిన యలరంప పొదులవోరె -
కు. సం. 8 ఆ 122 ప.

అని వీధివీధులలోనూ పుష్పలావికలుంచిన క్రొత్తపూలప్రాగుల్ని మెత్తుల్ని, మవను దేరి యుంచిన పూవుటమ్ముల పొదులలో ఉపమించాడు. 'కుమార సంధ వము' అర్వాచీన గ్రంథమని ఆచార్య కొల్లపాటి శ్రీరామమూర్తిగారి అభిప్రాయం. ఆతర్వాత ప్రబంధకవుల కంటే ముందు పిల్లలమర్రి పినవీరన 'శృంగార కావంతలము'లో పుష్పలావిక వర్ణనచేశాడు.

వెలకుఁ దగం బ్రసూనములు వేడుచు
మార్వరికింప నెత్తులం
గలసి చిగుళ్ళు వెట్టి యడకట్టిన
కొర్విరి మొల్లపూవుపై
త్తులు దళనాధర ద్యుతులఁ దోచినఁ
బైకొసరివిగా విటు
ల్విలువగ వారిచి త్తములు విల్లురు

తత్పురి పుష్పలావికల్ - 1 ఆ 88 ప.
అని కవే ఆక్కడి పుష్పలావికల దగ్గం విటులు కొసరి కొసరి ఎలా పూలను కొంటాలో చెప్పాడు. అయితే ఆ తర్వాత పుష్పలావిక వర్ణన చేసిన కవులు మృకొంత ముందుకుపోయి వాక్యోపవాక్యాల ద్వారా మంచి చమత్కారాన్ని సాధించారు.

సాహితీ సమరాంగణ సార్వభౌముడైన శ్రీకృష్ణదేవరాయలు తన ఆమక్తమాల్యదలో -
'వెలిది యీనీదండ వెలియెంతి?'

నాదండకును వెలిబెట్ట నెవ్వనితరంబు
కలువతావులు గానమలి కదంబక వేణి

కలువతావులు వాడక మెకలుగునె
కడివోదు నాకిమ్మ పడలి యీగేదంగినన
కడివోమి ముందటికి జూడు

జాతులే వంబుజేక్షణ పద్మినులు సైతము
నున్న యెడ జాతులునికి యరుదె'
... .. 2 ఆ. 19 ప.
(స కే వ ము)

5. పశ్చిమగోదావరి జిల్లా - స్థలనామాలు

— డా. లక్ష్మీంశెట్టి కోటమల్లేశ్వరరావు

పశ్చిమగోదావరి జిల్లాకు తూర్పున గోదావరి, దక్షిణనః బంగాళాఖాతం, కృష్ణా జిల్లాలు, వశ్చిమాన కృష్ణాజిల్లా ఉత్తరాన ఖమ్మంజిల్లా వ్యాపించి ఉన్నాయి.

చరిత్ర: దొరికిన శాసనాలు, నాణేలు మొదలయిన ఇతర సామగ్రినిబట్టి చరిత్రకు తెలిసినంతవరకూ ఈ జిల్లాలో ఆంధ్ర శాతవాహనరాజులే ప్రాచీనులు. క్రీ. పూ 260లో అశోకుడు శాతవాహనున్ని జయించాడు కాని వారి పాలనను అంతం చేయలేదు. క్రీ. శ. 7వ శతాబ్దినుంచి తూర్పు చాళుక్యులు ప్రాధవ్యంలోకి వచ్చారు. బాదామి చాళుక్యరాజయిన రెండవ పులకేశి క్రీ. శ. 616లో పితాపురం ఏలూరులను జయించి తన ప్రతినిధిగా కుబ్జ విష్ణువర్ధనుణ్ణి నిలిపాడు. కుబ్జవిష్ణువర్ధనుడు క్రీ. శ. 632లో స్వతంత్రతను ప్రకటించుకొని పెదవేగి రాజధానిగా వేంగి సామ్రాజ్యాన్ని, తూర్పు చాళుక్య వంశాన్ని స్థాపించాడు. ఈ వంశం బాదాపుగా అయిదు శతాబ్దాల కాలం వేంగీ సామ్రాజ్యాన్ని పాలించింది. క్రీ. శ. 999లో చోళరాజయిన రాజరాజ తూర్పు చాళుక్య సామ్రాజ్యాన్ని జయించి, శక్తివర్మను తన సామంతునిగా నియమించాడు. అతని సోదరుడయిన విమలాధిత్యుడు మరల వేంగిని జయించి గంజాం జిల్లాలోని మహేంద్రగిరి వరకుగల భూభాగాన్ని వశపరచుకున్నాడు. అతనికుమారుడు రాజరాజనరేంద్రుడు క్రీ. శ. 1022 నుంచి 1062 వరకు రాజమహేంద్రవరం రాజధానిగా వేంగీసామ్రాజ్యాన్ని పాలించాడు.

రాజరాజనరేంద్రుని మరణానంతరం అతని తమ్ముడు విజయాదిత్యుడు రాజయ్యాడు. ఈ కాలంలోనే రాష్ట్రకూట

రాజయిన రెండవ విక్రమాదిత్యుడు రెండు సార్లు వేంగీ సామ్రాజ్యంమీద దండెత్తాడు. కాని చోళరాజు అతనిని తరిమివేసి వేంగీ సింహాసనం మీద విజయాదిత్యుణ్ణి నిలిపాడు. ఇతడు శళింగదేశంలోని చక్రకోట వరకు గల భూభాగాన్ని జయించి వేంగీ సామ్రాజ్యంలో కలిపాడు. క్రీ. శ. 1089లో చోళరాజు మరణించడంతో బాదామి చాళుక్య రాజు అప విక్రమాదిత్యుని సాయంతో చోళరాజు కుమారుడు సింహాసనాన్ని వశపరచుకొన్నాడు. మనవడిగాను, దత్తుడుగాను తన హక్కునిలుపుకోవటానికి కులోత్తుంగుడు ఆరవ విక్రమాదిత్యుడితో పోరాడి కులోత్తుంగ చోళుడనే పేరుతో చోళసామ్రాజ్యానికి వేంగీసామ్రాజ్యానికి అధిపతి అయ్యాడు. వేంగికి మూత్రం తన వినతంద్రీ విజయాదిత్యుణ్ణి ప్రతినిధిగా కొనసాగనిచ్చాడు. క్రీ. శ. 1077లో విజయాదిత్యుని మరణానంతరం తన రెండువకుమారులు రాజరాజును ప్రతినిధిగానియమించాడు. కాని అతడు దానికి ఇష్టపడకపోగా 1078లో అతని సోదరుడు వీరచోడుడు ప్రతినిధి అయ్యాడు. 1084లో కులోత్తుంగ చోళుని పెద్దకొడుకు రాజరాజ చోడగంగు ప్రతినిధిగా వచ్చాడు. మరల 1089లో వీరచోడుడు ప్రతినిధి అయి 1093 వరకు ఉన్నాడు. బాదామిచాళుక్య రాజయిన ఆరవవిక్రమాదిత్యుడు క్రీ. శ. 1120-1124 లమధ్య వేంగివిషయాధీశుడయ్యాడు క్రీ. శ. 1163 నుంచి 1186 వరకు మూడవ గంగ రాజు ఈ ప్రాంతాన్ని పాలించాడు. 13వ శతాబ్దం ప్రారంభంనాటికి ఈ ప్రాంతంకాక తీయుల వరమైంది. క్రీ. శ. 1182 నాటికి దుద్రదేవుడు శ్రీశైలంనుంచి బంగాళాఖాతం వరకు గల భూభాగాన్ని జయించాడు. 1190లో

అతని కుమారుడు గణపతిదేవుడు రాజయ్యాడు. అతనికర్వాత దుద్రమదేవి కాళహస్తి సామ్రాజ్యాన్ని పాలించింది. క్రీ. శ. 1282లో ప్రతాపరుద్రుడు రాజయ్యాడు. 1823లో తుగ్లక్ ప్రతాపరుద్రుణ్ణి జయించాడు. ఈ సమయంలో ఈజిల్లా దక్షిణ భాగం కొండవీటి రెడ్డిరాజుల అధీనంలోను, ఉత్తరభాగం కళింగ సామ్రాజ్యంలోను భాగాలుగాఉన్నాయి. క్రీ. శ. 1515లో ఈ ప్రాంతం కృష్ణదేవరాయలవశమైంది కాని గజపతుల పాలనలో ఉంది. క్రీ. శ. 1512లో కులీకుతుబ్షా కుతుబ్షాహి వంశస్థావన చేశాడు. ఇతనికి ఒరిస్సారాజుకు కుదిరిన ఒప్పందంవల్ల కృష్ణా గోదావరుల మధ్యభాగం గోల్కొండ సామ్రాజ్యంలో ఉంది. క్రీ. శ. 1704లో గోల్కొండ నవాబు తాసిషా మరణంతో ఈజిల్లా ఔరంగజేబు పరంకాగా అతడు అసఫ్ జాను దక్కను సుబేదారుగానియమించాడు. క్రీ. శ. 1748లో అసఫ్ జా మరణించగా తనకు సుబేదారు కావటానికి సాయపడిన ఫ్రెంచివారికి సలాబత్ జంగ నరసాపురం, కొండవీడు రాజ్యాలను ఇచ్చాడు. ఈ ప్రాంతమంతా 1801 నాటికి ఇంగ్లీషువారి వశమైంది. 1859లో రాజమండ్రి, మచిలీపట్నం, గుంటూరు స్కూరులు కృష్ణాగోదావరి జిల్లాలుగా రూపొందాయి. 1804లో ఈరెండు జిల్లాలు మరల విభజింపబడి 7 తాలూకాలతో పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా అవతరించింది. 1942లో తూర్పుగోదావరిజిల్లా నుంచి పోలవరం తాలూకాను పశ్చిమగోదావరి జిల్లాలోకలిపారు. 1985 లో ఈజిల్లా మండలాలుగా విభజించబడింది.

భాషా విశేషాలు

ఏకపద ఘటిత గ్రామాలు :

ఈ జిల్లాలోని ఊళ్ళపేర్లలో ఉంది. కవిటం, కాజ, కాళ్ళ, గొంది చిడిపి జాత్రిగ, తేవ, పాళి, మైవ, మోర్త, వింజరం, వేంద్ర

మొదలయిన గ్రామాలపేర్లు ఒకే పదంలో ఏర్పడ్డవి.

నమానఘటిత గ్రామానామాలు :

వశ్చిమగోదావరిజిల్లాలో నమానరూపంలో ఉన్న గ్రామానామాలు మూడు రకాలుగా ఉన్నాయి. అవి సిద్ధ, సాధ్య, ఆచ్ఛిక మిశ్ర నమానఘటితాలు.

సిద్ధ నమాన ఘటితాలు :

ఉదా : నరసింహపురం, రామానుజపురం, శ్రీనివాసపురం, సిద్ధాంతం.

సాధ్యనమాన ఘటితాలు :

ఉదా : ధర్మాజిగూడెం, వెంకటరాజు పురం.

ఆచ్ఛిక నమాన ఘటితాలు :

ఉదా : ఎనమదుర్రు, పెనుమర్రు.

మిశ్ర నమాన ఘటితాలు :

ఉదా : పురుషోత్తవల్లె, భువనవల్లె.

ఈజిల్లాలోని కృష్ణాపురం, భోగాపురం, రంగపురం, వెంకటాపురం మొదలయిన సిద్ధనమానఘటిత గ్రామానామాల్లో సహజంగా ప్రాస్యాంతమైన విశేషణం దీర్ఘాంతంగా మారడం విశేషం. ఇలాగే పదమధ్యంలో సహజంగా ప్రాస్వత ఉన్నచోట్ల కూడా దీర్ఘత్వం గోచరించడం చక్రాయగూడెం, బావాయ పాలెం మొదలయినపేర్లలో కనిపిస్తుంది.

విశేషణాలు :

ఈ జిల్లాలో నమానరూపంలో ఉన్న గ్రామానామాల్లోని విశేషణాలను ఈక్రింది విధంగా విభజించవచ్చు.

అవి

1. వాతావరణ సూచకాలు :

ఉదా : ఎండగండి, ఎండవల్లి

2. పరిమాణ సూచకాలు :

ఉదా : చినకావవరం, చినరామచంద్ర పురం, పెదకోవల్లె, పెద్దేపం

3. గ్రామనామ సూచకాలు :

ఉదా : కొవ్వూరుపాడు, చిక్కంపాలెం, మద్దూరులంక, వల్లూరువల్లె.

4. పురుషవ్యక్తి సూచకాలు :

అ) తూర్పు చాళుక్య సంబంధులు :

ఉదా : చాళుక్య భీమవరం

ఆ) రెడ్డి వంశ సంబంధులు :

ఉదా : కామరవరం, పోలవరం, వేమ వరం.

ఇ) కాకతి వంశ సంబంధులు

ఉదా : గణపవరం

ఈ) గజపతి వంశ సంబంధులు :

ఉదా : పురుషోత్తవల్లె

ఉ) జమీందారీ సంబంధులు :

ఉ॥ మేదినరావుపేట (శనివారప్పేట జమీందారీ) ధర్మాజిగూడెం, వెంకటాద్రి గూడెం (నూజిపీడు జమీందారీ)

5. స్త్రీ వ్యక్తి సూచకాలు

ఉదా : అక్కంపేట, ఎర్రంపేట, కాంతం పాలెం. గోరీపట్నం, నంద మూరు, వారంపాలెం.

6) పుష్పసూచకాలు :

ఉదా : కలువచెర్ల, కలవపూడి, మల్లె పూడి.

7) వృక్ష సూచకాలు :

ఉదా : జీలుగుమిల్లి, తంగెళ్ళమూడి, నేరేడుమిల్లి, బూరుగుపల్లి, రావులవర్రు.

8) శాక సూచకాలు :

ఉదా : కాకరవర్రు, దోసపాడు, వంగూరు.

9) సస్య సూచకాలు :

ఉదా : చెరుకుమిల్లి, చోడిమెల్ల.

10) సరీ సృప సూచకాలు :

ఉదా : కుమ్మరపురుగుపాలెం, పాముల వర్రు, బల్లి పాడు.

11) వక్షి సూచకాలు :

ఉదా : కాకినాడ, కొక్కిరపాడు, కోళ్ళ వర్రు, చింకపాడు.

12) కాల సూచకాలు :

ఉదా : కొత్తగూడెం, కొత్తవల్లె, కొత్త పాడు.

13) వాసర సూచకాలు :

ఉదా : పోమవారప్పాడు, శనివారప్పేట.

14) వర్ష సూచకాలు :

ఉదా : ఎర్రగుంటవల్లె, చేబోలు, నల్ల జర్ల, వెల్లిచింతలగూడెం.

15) భూస్థితి సూచకాలు :

ఉదా : కొండగూడెం, లంకలకోడేరు, పోడూరు.

16) పానీయ సూచకాలు :

ఉదా : పాలకొల్లు, పాలకోడేరు, పాలూరు.

17) సాధన సూచకాలు :

ఉదా : చాటవర్రు, తడికలపూడి, తుపా కులగూడెం.

18) నిర్మాణ సూచకాలు :

ఉదా : గుడిగుంట, మేడపాడు.

19) దిక్సూచకాలు :

ఉదా : ఎడవల్లి, చిగురులంక, తూర్పు విప్పరు, వెలివెన్ను.

20) గృహ నామ సూచకాలు :

ఉదా : కర్రావారి సావరం, గణపవారి గూడెం, పువ్వలవారి గూడెం.

21) కుల సూచకాలు :

ఉదా : కంసాలిచేతపూడి, కావవరం, కోమటిగుంట, రాజవరం.

22) అధికార సూచకాలు :

ఉదా : నవాబుపాలెం, ప్రగడవల్లె.

23) మత సూచకాలు :

ఉదా : నందిగూడెం, శివగూడెం, శంక చక్రపురం.

విశేషాలు-వాటి వ్యుత్పత్తులు

అగ్రహారం : విరాజా వ్రాహ్మణులకు

దానమిచ్చిన భూమిలేదా గ్రామం, బ్రాహ్మణులు నివసించేవీధి లేక గ్రామం. సం. అగ్రహార-, ప్రా. అగ్రహార - < సం. అగ్రహార - ఉదా : కానూరు అగ్రహారం, పెన్నాడ అగ్రహారం.

అంగి. వి. కృష్ణామొదలైన జిల్లాలలోని ఊర్ల పేర్ల చివరవచ్చే అంకి కిరూపాంతరం, సరిహద్దు. ఉదా : పొన్నంగి, రేలంగి, వేడంగి.

అర : వ్రత్యయం. ఉప్పుర, కమ్మర మొదలయిన వృత్తి వాచకాలలో 'అర' కు పనిచేసేవాడు అని అర్థం. కాగా గ్రామనామాల్లో పనిచేసే చోటు అని అర్థం. ఉదా : కొమ్మర.

అర్రు : వి. ఉపకంతం, చేరిక, సమీపం. వర్షకు రూపాంతరం. క. అట్టు సన్నిహితంగా ఉండు. ఉదా : అగర్రు, కొమర్రు.

అవి : వి. అర్థం ఇంకా పరిశీలించాలి. ఉదా : తేకలి, నీసలి.

-అడ : వివాదమొక్క రూపాంతరం.

సం. వాయు-, ప్రా. వాయు < ప్రా. వాయు-

ఉదా : కొమరాడ, బొందాడ.

అము వి. ప్రజ. హిం. ఉ. అమ్ సర్వ సామాన్యమైన < ఉ. అమ్. ఉదా : చివటాం.

అల : వి. అర్థం పరిశీలించాలి. ఉదా : గూటాల, చిట్యాల, పెంద్యాల.

అలి : వి. కొన్ని గ్రామనామాల్లో ఉత్తర పదం సం. అలి - నిరుపయోగమైన.

< సం. అలి : ఉదా : వదాలి.

ఇలి : వి. అర్థం పరిశీలించాలి. ఉదా : అత్తిలి, ఉనికిలి, ఎలమంచిలి, పెనుమంచిలి.

ఊరు : వి. గ్రామం. క. ఊర్, ఊరు త. ఊర్ < మూ. ద్రా. ఊర్.

ఏదు : వి. అర్థం : ఉదా : ఆరేదు, పరిగేదు.

ఓలు : వి. ప్రోలుకు రూపాంతరం. ఉదా :

ఎడవోలు, గంగోలు, నిడదవోలు, సత్యవోలు.

కట్ల : వి. అర్థం పరిశీలించాలి. ఉదా : ఆరట్లకట్ల.

కల్లు : వి. రాయి క. కల్ కలు కల్లు రాయి, త. కల్ 'రాయి', మ. కల్లు రాయి < మూ.

ద్రా. కల్. ఉదా : చాగల్లు, మోగల్లు.

కుంట : రూ. గుంట రూ. గుంట. వి.

1) నీటిగుంట; 2) చెరువు 3) భూపరిమాణ విశేషం 4) అరవకంటం. సం. కుంట - గొయ్యి, జలాశయం : ప్రా. కుండ - జలాశయం క. కుంట నీటిగుంట. త. కుంటు మడుగు. ఉదా : గుండుకొలనుకుంట, రావులకుంట

కుదురు : వి. 1) పాడు; 2) స్థానం, ఆశ్రయం; 3) నెలపు, ఉనికిపట్టు క. కుదురు. స్థిరపడు; కుదురు వదిలెందుపాయలకు సముద్రానికి మధ్య ఉండే భూమి. పో. చూ. క. కుదురు. ఉదా : రాయకుదురు.

కుర్రు : లి. మిట్ట ఉదా : ఇలవకుర్రు.

కొలను : రూ. కొల్లు వి. 1) చెరువు, సరస్సు : 2) చిన్నగుంట క. కొణ, కోళ, కొళహె చిన్నగుంట, తు. కుళ చెరువు తమ కుళమ్. ఉదా : ఆరుగొలను, చిననిండ్ర కొలను. కొల్లు రూ. చూ. కొలను ఉదా : పాలకొల్లు.

కోట : వి. 1) దుర్గ 2) దుర్గప్రాకారం. 3) కళ్ళంచుట్టూ నలిగిన గడ్డితో వేసేకట్ల క. కోంటె దుర్గం; తు. కోటె; త, కోట్టి; మ. కోటు < మూ. ద్రా. కోట్ - ఉదా : కామవరపుకోట, కొండ్రుకోట.

ఖండ్రిక : వి. 1) చిన్నవల్లె, 2) వన్ను లేకుండ గుత్తకిచ్చిన భూఖండం సం. ఖండ రక్ష - ప్రా. ఖండరక్ష - వన్నులు వసూలు చేసే ఉద్యోగి : మరా. ఖండరఖా చిన్నవల్లె < మరా. ఖండరఖా ఉదా : గురువుగుంట

ఖండ్రిక, జంగంవారి ఖండ్రిక చేబోలు ఖండ్రిక.

గడవ : వి. 1) ద్వారం కిందికమ్మి 2) నాగటితో దున్నిన రెండుచాళ్ళమధ్యగ కల వని బాగం. త. కటై ద్వారం. ప్రదేశం, కటవై గడవ ఉదా : దుంపగడవ.

గండి : వి. 1) నందు, అవకాశం; 2) రంధ్రం; 3) దిలం; 4) గుంట, నీ 5) నీళ్ళు పోయేదారి; 6) చెరువు మొ|| గట్టు తెగినచోటు. క. కండి, గండి బెజ్జం; తు. కండి, గండి; మ. కంటి ఉదా : ఎండగండి.

గిరి : వి. కొండ సం. గిరి. < సం. గిరి. ఉదా. శివగిరి.

గుంట : రూ. చూ. గుంట. వి. 1) నీటి గుంట, 2) చెరువువేల. ఉదా : ఏవిగుంట, కోమటిగుంట, జీడిగుంట, తూటిగుంట.

గూడెం : వి. 1) బోయపల్లె; 2) చిన్న పల్లె; రివేట. ఉదా : కొండగూడెం, జంగా రెడ్డిగూడెం, తాడేపల్లిగూడెం మల్లయ్య గూడెం.

చెర్ల : వి. కొన్ని గ్రామనామాల్లో ఉత్తర పదం. < చెరువు+ల. ఉదా : నల్లచెర్ల, కలవచెర్ల, రాచెర్ల.

దీవి. వి. నీటినడిమిదిబ్బ సం. ద్వీప - ప్రా. దీప క. దీప, దీవి, మ. తీవు, దీవు < ప్రా. దీప. ఉదా : వేళూరిదీవి.

తుర్రు : వి. దుర్రు ఉదా : మొగలితుర్రు.

దుర్రు : వి. తుర్రు. బహుళ తోపులేక తోట అని అర్థంకావచ్చు ఉదా : ఉనుదుర్రు, ఎనమదుర్రు, పెరిగదుర్రు.

దేవం : కొన్ని గ్రామనామాల్లో అంత్య పదం సం. దేవ - దేవుడు. < సం. దేవ. ఉదా : కుమార దేవం, పెద్దదేవం.

వట్నం : వి. పట్టణం, నౌకాశ్రయంగల ఊరు. సం. పట్టణ - పత్తన - నౌకాశ్రయంగల ఊరు, పెద్దఊరు ప్రా. పట్టణ < ప్రా.

పట్టణ ఉదా : కాళాపట్నం, గోపీనాథపట్నం.
గోరీపట్నం, మహదేవ పట్నం.

పట్ట : వి. కొన్ని గ్రామనామాల్లో ఉత్తర
పదం. < పట్ట + య + అ పట్ట : వి,
స్థానం, చోటు. 2) చిన్నగ్రామం. క. పట్టి
ఇల్లు, నివాసం, త. పట్టి గోళం, కుగ్రామం
ఉదా : దొడ్డిపట్ట. వెల్లంపట్ట.

పర్రు : వి. ఉష్ణపందేభూమి. ఉదా : ఇల
పర్రు, కోతలపర్రు, గుంపర్రు, వద్దిపర్రు.

పల్లి : రూ. మిల్లి. వి. చిన్నగ్రామం.
క. పళ్ళి, హళ్ళి పల్లె : త. పళ్ళి ఉదా : గోకినే
పల్లి, బూరుగుపల్లి.

పాక : వి. నదీతీర గ్రామం త. పాక్ మ
నముద్ర తీరగ్రామం ఉదా : మండపాక.

పాడు : వి. 1) గ్రామం నశించిన ప్రదే
శం. 2) దున్ననిభూమి; 3) జిగురుఇసుక
సమపాళ్ళలో ఉన్న ప్రదేశం. క. పాడి
కొత్తగా ఏర్పరచుకొన్న గ్రామం, త. పాటి
వల్లెటూరు, గొడ్లకాపర్ల గ్రామం, మ. పాటి,
పాటకమ్ గ్రామంలో ఒక భాగం ఉదా :
అట్లపాడు, కాగుపాడు, బల్లిపాడు, రావిపాడు.

పాలెం : వి. చిన్న ఊరు, గ్రామం క.
పాల్య, పాళయ, పాలె, పాలెయ త. పాలై
యమ్, మ. పాళయం. ఉదా : అచ్చయ్య
పాలెం, కాంతం పాలెం, నోవాబుపాలెం.

పురం : వి. నగరం. సం. పుర-నగరం
< సం. పుర ఉదా : అలంపురం, నరసా
పురం, వెంకటాద్రి అప్పారావు పురం.

పూడి : రూ. మూడి వి. కుగ్రామం. క.
హుట్టికుగ్రామం త. పూట్టి నగరం, గ్రామం,
జిల్లా, ఉదా : కొండేపూడి, తాడిపూడి.

పేట : వి. 1. నగరం, పట్టణం 2) నగ
రంలో భాగం 3) అంగడివీధి 4) పల్లె. 5)
వరస. క. పేటి పస్తువిక్రయశాల, అంగడి
వీధి, సంత జరిగే ఊరు. మ. పేట్ట మదురు
వాడ, కాథానగరం. సం. పింతా విటజు
యందే ప్రదేశం. ఉదా : అక్కంపేట. ఎర్రం
పేట, తిరుమలదేవిపేట, నెట్టిపేట.

ప్రోలు : రూ. ఓలు వి. పురం. క. పొటిల్
పట్టణం, నగరం, త. మ. పొటిల్ <
మూ. ద. ద్రా. పుటిల్. ఉదా : చేబ్రోలు.

మాడు రూ. చూ. సాడు వి. గ్రామం
నశించిన ప్రదేశం. ఉదా : నల్లమాడు, పొను
గుమాడు.

మామిడి : వి. 1) వృక్షవిశేషం, 2)
కొన్ని గ్రామనామాల్లో ఉత్తరపదం క. మా,
మామ్, మావు, త. మామరం : మ. మా.
ఉదా : కోరుమామిడి.

మిల్లి : రూ. చూ. పల్లి. వి. చిన్న
గ్రామం. ఉదా : కరుగోరుమిల్లి, కాకరమిల్లి
చెరుకుమిల్లి, నేరేడుమిల్లి.

మీరం : వి. 1) మేఘ, హద్దు, 2) ప్రదే
శం, 3) పొలంగట్టు సం. మర్యాదా సరిహద్దు.
ప్రా. మేరా క. మేరె హద్దు. < ప్రా.
మేరా. ఉదా : చినమీరం, పెదమీరం.

మూడు : రూ. చూ. పూడి. వి. కుగ్రామం.
ఉదా : కాకర్లమూడి, గొరగనమూడి, తంగెళ్ల
మూడి.

మెట్ట : వి. మెరక, వర్షాచారంతోపందే
నేల. క. మిట్ట కొండ. ఉదా : పెనకమెట్ట.
మెల్ల వి. ఊరిచియలు బి. మెల్లా ఆరు
చియలు < బి. మెల్లా.

రేవుల < రేవు + ల + అ వి. 1) నది
మొదలయిన చోట్ల దిగటానికి ఏర్పాటు చేసిన
ప్రదేశం 2) సముద్రంలో ఎగుమతి దిగుమ
తులు జరిగేచోటు ఉదా : అరికిరేవుల.

సంధులు :

పళ్ళిమగోదావరి జిల్లాలోని గ్రామనామా
ల్లోని సంధులన్నీ తెలుగు సంధులే.

అకారసంధి :

అ+అచ్చు= అచ్చు

అ+అ=పొన్న + అంగి = పొన్నంగి.

అ+ఊ=కోలమ్+ఊరు=కోలమూరు.

నందమ్ + ఊరు=నందమూరు.

ఇకారసంధి :

ఇ+అచ్చు = అచ్చు.

ఇ + ఇ = అత్తి + ఇలి = అత్తిలి.

మంచి + ఇలి = మంచిలి.

ఉంచి + ఇలి = ఉంచిలి.

ఉకారసంధి :

ఉ+చ్చు=అచ్చు.

ఉ + ఇ = క్రొవ్వు + ఇడి = క్రొవ్విడి

ఉ + ఏ = తాడు + ఏరు = తాడేరు.

ఔవవిభక్తికసంధి :

గోరు+ఏరు = గోరేరు.

తూడు + గుంట = తూటిగుంట

ముప్పయ్య + పాడు = ముప్పర్తిపాడు.

ద్రుతప్రకృతికసంధి :

పెను+తువ్వ = పెన్ + తువ్వ = పెందువ్వ

టుగమసంధి :

పొంగు+ఊరు = పొంగు + టు+ఊరు =
పొగుటూరు.

పుంప్వాదేశసంధి :

కామవరము + పాడు = కామవరపు +
పాడు = కామవరప్పాడు

సోమవరము+పాడు = సోమవరపు+పాడు =
సోమవరప్పాడు.

జానపదవ్యుత్పత్తులు :

ఊళ్ళకు పేర్లు ఏర్పడటంలో భౌగోళికస్థితి
గతులు, చరిత్ర మొదలయిన అంశాలు
ప్రాధాన్యం వహిస్తాయి. అయితే పేర్లు ఏర్ప
డిన తర్వాత కొన్ని ఊళ్ళ అసలు వ్యుత్ప
త్తులు మరుగున పడిపోగా వాటి స్థానంలో
కొన్ని కృతకంగా సృష్టించిన పురాణగాథలు
చోటుచేసుకుంటాయి. ఇటువంటి వ్యుత్పత్తుల్ని
కృతక వ్యుత్పత్తులు లేక కొన్ని జన నిరు
క్తులు అంటారు. కొన్ని జననిరుక్తుల్ని కొన్ని
చారిత్రకవ్యుత్పత్తుల్ని పరిశీలిద్దాం.

గణపవరం :

ఇదికాకతి గణపతి దేవునిపేర వెలసిన
ఊరు.

చిలకపాడు :

ఇది శుక మహర్షి తవస్సుచేసిన ప్రదేశం
అటకాదిట్టి చిలకపాడు అయిందట.

దూవ్య :

దూర్వాసుడు తనస్సు చేసిన ప్రదేశము.
దొరసానిపాడు :

150 సంవత్సరాలక్రితం ఒక తాసిల్దారు ఈ గ్రామాన్ని తనకుమార్తెకు పనుపు కుంకుమ మాన్యంగా ఇచ్చాడట. అప్పటి నుంచి ఇది దొరసానిపాడు అనిపిలువబడు తున్నదట.

నిడదవోలు :

ప్రాచీన కాలంలో ఇది నిరవధ్యపురము, నిరవధ్యప్రోలు అని పిలువబడేది. ఇది క్రీ. శ. 699-729ల మధ్యనిరవధ్య బిరుదాంకితుడయి వేంగీసామ్రాజ్యాన్ని పాలించిన తూర్పు చాళుక్యరాజు రెండవ విజయాదిత్యుని పేర నిర్మింపబడిన ఊరు. అంగ్లేయుల పుణ్యమా అని నిడదవోలుగా మారింది.

మండపాక :

వి. ఇది మాండవ్య మహర్షి తనస్సుచేసిన ప్రదేశమట.

మేదినరావుపాలెం :

శనవారప్పేట జమీందారు మేదినరావు గుంటి నరసింహరాజు ధైర్యసాహసాలకు మెచ్చి ఇచ్చిన ఊరుఇది. జమీందారుపేరిట మేదినరావుపాలెం అని పిలువబడుతోంది.

విజయరాయి :

శ్రీకృష్ణదేవరాయలు పెదవేగికోటను జయించి ఆ సమీపంలో ఉన్న ఈ గ్రామాన్ని బ్రాహ్మణులకు దానం చేశాడట విజయశిలా నగరం అనిపేరుగల ఈ ఊరు తెలుగులో 'విజయరాయి' అయిందట.

వేగేశ్వరపురం :

ఇది యోగులు తనస్సు చేసిన ప్రదేశం కనుక 'యోగేశ్వరపురం' అని పిలువబడి క్రమంగా వేగేశ్వరపురం అయిందట. బహుశ వేగిరాజధానిగా పాలించిన తూర్పు చాళుక్య రాజు ఎవరి పేరిటనో వేగేశ్వరపురం వెలసి ఉండవచ్చు.

వేదన

బుర్రను వేంకటేశ్వర్లు. ఎం. ఎస్.సి.

ఏమిదో తెలియని మాయ లోనుంచి
ప్రపంచంలోకి వస్తున్న పసి బిడ్డ
కళ్ళువిప్పిన క్షణంనుంచి చూస్తున్న దేమిటి?
మొట్ట మొదటగా రంగులన్నీ కలబోసిన
తెలుపురంగు నిర్వేదానికి, నవ్వుతకి
ప్రతీక యైతే
రంగుల ప్రపంచంలోకి అడుగెట్టిన బాల్యం
అర్థంకాని ఆయోమయ స్థితినుంచి ఎదిగిన
యవ్వనం -
వ్యర్థ వాగ్దానాలలో స్వార్థరాజకీయాలలో
నిండిపోయిన సంఘంలో వాసనలేని
పువ్వులా గమ్యంలేని నావలా
నిరర్థకపు జీవితంలో అడుగెట్టి సాగించి
ఈ జీవితమెందుకు అనే తర్జ్వంలోపడి
తిరిగి ఏదో తెలియని మరోలోకంలోకి
పోతున్న జీవుడు.

ఈ జీవితానికర్థం ఏమిటి ?
ఈ జన్మకు సార్థకత ఏమిటి ?
ఈ చిన్న సత్యం తెలిసేదెప్పుడు ?

(* *)

మొత్తంమీద ఇటువంటి కృతక వ్యుత్పత్తుల్ని మినహాయస్తే ఈ జిల్లా గ్రామనాటాల్లో తెలుగుపాట ముప్పాతిక వంతుకాగా సంస్కృతాది ఆర్యభాషల ప్రభావం పాతికవంతు కనిపిస్తున్నది.

(* *)

6. మధుచంద్రిక

— శ్రీ ప్రఖ్యా మధుబాబు

మదిలోన నీ తలపే మెదలుతూ ఉన్నాది
ఎదలోన ఏదేదో ఎగవి వదులున్నాది
సాగరా కి వాగు సాగుతూ ఉన్నాది
నా మనసు నీ వంకే లాగుతూ ఉన్నాది
నీ కోసమే వేచి, ఆకాశమై చూచి
దేశాలు, వానాలు వెదకి నే నలసిపోయాన
నావలో కూర్చోని నిన్ను నే తలపోసి
నీ ఊసులన్నీ తలచి ఉస్సురనుకున్నాను
అంతలో
కనుల ముందే నీవు నిలుచోని ఉన్నావు
చూసేది కలయేమో చూసేది మాయేమోనని
గిల్లుకోని చూసి కళ్ళు నులిమీచూసి
మళ్ళి చూసే సరికి మాయమై పోయావు
నా చెంతనే ఉండి కూసినంత మళ్ళి
ఏ పొంత కలిగినావని చింతతో లోకాన్ని
కలయజూస్తూ ఉంటే కిలాకిలా నవ్వావు
నీ వెదురుగా లేవు ఎదలోనే ఉన్నావు
దాగుండి నాలోనె నా గుండె లోలోవే
దోబాచు లాడుతూ నను దోచు కున్నావు
పడగాలి నావలేను కడగండ్ల నోపలేను
ఎండనే పడలేను ఎడబాటు నుండలేను
తెప్పవైతే నీవు ఏరు నేనాతాను
తెప్పనైతే నేను తెరచావ నీవేను
చూరాల, తీరాల తేలుతూ పోదాము
వేరు లేదని మనము చేరువై పోదాము
కన్నీటి ఏటేనే దాచేసి పోదాము
కలలోని లోకాలు కలిసెళ్ళి చూద్దాము
కరువు లేదే మనకు కల్పరతువున్నాది
బలమైన చెలిమనే కలిమొకటి వున్నాది
ఒడుదుడుకు లే లేక యిరువురము విడిపోక
కడలిలో మన పడవ సాగేను కడదాక

...—...

7. రససిద్ధాంతంపై రసవత్తర గోష్ఠి

— డాక్టర్ మిరిమాల రామకృష్ణ

15-9-90 మధ్యాహ్నం ప్రభుత్వ కళాశాల స్నాతకోత్తర విభాగం-తెలుగు కళాఅభ్యేతల నుద్దేశించి ఆచార్య డా॥ పి. యస్. ఆర్. అప్పారావు (కేంద్రీయ విశ్వవిద్యాలయ దృశ్యకళావిభాగం) రససిద్ధాంతం మానవజీవితానికి ఎలాముడి పడిఉన్నదో భారతీయాలంకారికులు ఆ సిద్ధాంతాన్ని ఎలా రూపొందించాలో అనేక నిదర్శనాలిస్తూ ఉపన్యసించి మనో వికాసాన్నీ చిత్తరంజనాన్నీ కలిగించారు. కళల విషయంలో పాఠశాల మధ్య ఒక సంఘర్షణ వచ్చినపుడే అవి పునరుజ్జీవనం పొందుతాయని అంటూ జానపద కళారూపాలకే భవిష్యత్తు ఉజ్వలంగా ఉందని ఉద్ఘాటించారు.

ఈసభను ప్రారంభిస్తూ డాక్టర్ మిరిమాల రామకృష్ణ, రాజమహేంద్రవరం మన సాహిత్యానికి పుట్టినిల్లనీ అందులో ప్రభుత్వకళాశాల ఎందరో సాహిత్యవేత్తల ఆలనా పాలనా అందుకున్నదనీ చెబుతూ తెలుగుఆకాడమికి రూపకల్పన చేసిన ఆచార్య పి. యస్. ఆర్. అప్పారావు ఈ కళాశాలలో ఆంధ్రోపవ్యాసకులుగా పనిచేసినవారేనని గుర్తుచేశారు. శ్రీ అప్పారావు ప్రాచ్య-పాశ్చాత్య సాహిత్య సిద్ధాంతాలను కలబోసి వడబోసి నాట్యకాస్త్రం, తెలుగునాటక వికాసం వంటి గ్రంథాలను వెలయించారని ఆయన సాహిత్య జీవితం త్రిపుటిగా అధ్యయనం, ఉపన్యాసం, గ్రంథనకాశ అం అనే మూడురేఖలతో వికసించిందనీ పేర్కొన్నారు. విద్యారంగ, సాహిత్య

రంగాల్లో ఆయన కృతార్థతల్ని ఆభివర్ణించారు.

రససిద్ధాంతం గురించి అరటిపండు ఒలిచి పెట్టినంత సులువుగా బోధించారు అప్పారావుగారు నిత్యజీవితాన్ని ఒక కొలబద్దగా తీసుకుంటూ. ప్రేక్షకుడు, శ్రోత, సామాజికుడు, పాఠకుడు, సుమనస్కుడు, సహృదయుడు వంటి పారిభాషిక పదాలను గురించి వివరించుతూ రసం వీరిలోనే నిద్రాణంగా ఉంటుందనీ శుష్కకాష్ఠానికి నిప్పుముట్టిస్తే ఏవిధంగా మొత్తం అంటుమంటుందో అలాగే శ్రవ్య దృశ్యకావ్యాలలోని విభవలవల్ల మనం ఉలిక్కిపడి కదిలి జలదరించి రసానుభవం పొందుతామనీ ఆయన వివరించారు. బాధ కలిగించే రాద్రభీభత్సాదులు కూడా కావ్యంలో వ్యక్తమయినపుడు మనకు మనస్సులో కలిగేది ఆనందమే అన్నారు. మనకు బ్రాజెడీలు లేవనీ, అందుకు కారణం మన జీవితదృక్పథమే అనీ కావ్యనాయకుడితో మనం తాదాత్మ్యం పొందడంవల్ల మనీ చెప్పారు.

అయితే పాశ్చాత్యుల విషాదాంత నాటకం హోమియోపతి వైద్యంలాగ మనిషికి భయశోకాదుల నుంచి విముక్తి కలిగించే ప్రయత్నం అన్నారాయన. రసానుభూతిలోని వివిధ దశలను అయిదింటిగా వర్గీకరిస్తూ ఇంద్రియస్థాయి, భావనాస్థాయి, భావస్థాయి, సాధారణీకరణస్థాయి, తామశ్శక్తిస్థాయి అని పేర్కొన్నారు. ఆనందానుభూతి ఒక మిష మైనా కలిగితే అది రసమే అంటూ

ఇంగ్లీషులో థ్రిల్లు (Thrill) కీ రసానికి తేడా లేదన్నారు. 'స్థాయిభావం' గురించి విశేషంగా వివరించారాయన.

విద్యార్థులు జానపద దృశ్యకళల భవిష్యత్తేమిటని- అప్పారావుగారిని ప్రశ్నించగా ప్రభుత్వం ఏదైనా జానపద దృశ్యకళలకే ప్రోత్సాహమివ్వక తప్పదనీ 'క్లాపికల్' కొండఃకోసమేనని పాపులర్ అందరి కోసమూనీ వివరించారు సార్వజనిక సార్వకాలిక కళామూల్యాలున్నప్పుడు వస్తువుతో నిమిత్తంలేకుండా కూడా కళ జీవిస్తుందంటూ కన్యాశుల్కాన్ని పేర్కొన్నారు.

కుమారి మహాలక్ష్మి (ఎం. ఏ. విద్యార్థిని) వందనసమర్పణ చేశారు,

....

రచయితలకు మనవి:

రచనలు వ్రాత తప్పులు
లేకుండ, చదవడానికి
వీలుగా స్పష్టంగా
ఉండాల్సి.

చందాదారులకు మనవి :

చందాకాలం పూర్తికాగానే
తమంత తాముగాచందా
పంపించి సహకరించండి.
తమ పూర్తి ఎడ్రసు
పిన్ కోడ్ తోసహా
స్పష్టంగా తెలియ
పరచండి.

8. దర్మ రక్షతి రక్షితః

— శ్రీ ఆచార్య దర్పా మూర్తినారాయణ F. I. E.

(‘మానవేధర్మశాస్త్రే, భృగుప్రోక్తా
హం - సంహిత’ నుండి గ్రహించ
బడినది.)

‘యత్ర ధర్మో వ్యధర్మేణ సత్యం
యత్రా నృతేన చ,
హస్యతే ప్రేక్షమాణానాం హతా

స్తత్ర సభాసదః ||
మను. ఆ. 8-శ్లో. 14.

తా. ఎచ్చట సభ్యులు చూచుచుండ
నే, ధర్మ - మధర్మము చేతను, సత్య
మసత్యము చేతను, కొట్టపక్షనో అచ్చట
భృగులాపాపముచే గొట్టబడుదురు.

శ్లో. ధర్మ ఏవ హతో హంతి
‘ధర్మోరక్షతి రక్షితః,’
సాధర్మ్యం న హంతి వ్యో మానో
ధర్మో హతోఽన్ధత్ ||
మను. ఆ. 8-శ్లో. 15.

తా. ధర్మము చెఱుపబడినదై మనలను
క్షియించును. ధర్మమును మనము కాపాడితి
మీని మరలనది కాపాడును కావున ధర్మ
మును నశింపజేయరాదు. ధర్మము నశింప
జేయబడనిదై మనలను నశింపజేయ
నందును గాక.

శ్లో. వృషాహీ భగవాన్ ధర్మ స్తస్యయః
కురుతే వ్యూలమే,
వృషలం తం విదుర్దేవాస్తస్మాద్ధర్మం
న లోపయేత్ ||
మను. ఆ. 8 - శ్లో. 16.

తా. పూజ్యమైన ధర్మము, కోర్కె-
నింటిని కర్షించుచున్నది. కావున
వృష మనబడును. అట్టి వృషము నేవడు
నిషేధించునో, వాడే వృషులుడుగుడు
సూర్యుడు) అనబడునుగాని, జాలితే

వృషులుడు, వృషులుడుకాదు. కనుక
ధర్మము మీఱరాదు.

శ్లో. ఏక ఏవ సుహృద్ధర్మో నిధనేఽస్యను
యతి యః,
శరీరేణ సమం నాశం సర్వమన్యధిగచ్ఛతి.
మను. ఆ. 8 శ్లో. 17.

తా. ధర్మమునది యొక్కటియే ముఖ్య
స్నేహితుడు. విలయన మరణానంతరము
నైతము ధర్మమునెడి స్నేహితుడే మన
లను వెంబడించును. మఱియు దక్కినది
యెల్లరు మన శరీరము తోడనే నాశము
నొందుచున్నది గదా.

శ్లో. పాదోఽధర్మస్యోర్తారం
పాదస్సాక్షిణ మృచ్ఛతి,
పాద స్సభాసద స్సర్వాన్ పాదోరాజాన
మృచ్ఛతి
మను. ఆ. 8. శ్లో. 18

తా. నాల్గు పాదములు గలదగు నధ
ర్మమున నొక్కొక్క భాగము అన్యాయ
మును నొనర్చు వానిని మఱియొక్క
భాగము సాక్షిణి మఱియొక్క భాగము
సభ్యులనందఱిని మఱియొక భాగము
రాజును బొందును.

శ్లో. ధృతిః క్షమా దక్షాఽస్తేయం శౌచ
మింద్రియ నిగ్రహః
ధీర్విద్యా సత్యమక్రోధో దశకం ధర్మ
అక్షణమ్ ||
మను. ఆ. 6. శ్లో. 92

తా. సంతోషము, కీడొనర్చినవారికి
మఱు కీడుచేయకుండుట యను క్షమ,
వికారములకు హేతువున్నను, మార్పు
నొందకుండుట యను దమము, ఒరుల
వస్తువు నపహరింపకుండుట, మంటితోను

నీటితోను దేహమును గడుగుట యను
శౌచము, విషయముల నుండి యింద్రియ
ములను మఱియుట, శాస్త్రానులరహ
స్యము నెఱుగట, ఆత్మజ్ఞానము, ఉన్న
దున్నట్లు చెప్పట, కోపములేమి యను నీ
పదియు ధర్మమునకు గుణులు.

శ్లో. ఆచార్యోఽబ్రహ్మణోమూర్తిః
పితా మూర్తిః ప్రజాపతేః,
మాతా పృథివ్యా మూర్తిస్తుభ్రాతా
స్వామూర్తిరాత్మనః ||
మను. ఆధ్యాయ. 2- శ్లో. 225

తా. ఆచార్యుడు పరమార్థ స్వరూ
పుడు, తండ్రి పితరణ్యగర్భ స్వరూపుడు,
తల్లి భూదేవి స్వరూపురాలు, అన్న ఆత్మ
స్వరూపుడు - వీరు దేవతారూపులు,
కావున వీరిని దిరస్కరించరాదు.

శ్లో. ఇమం లోకం మాతృభక్త్యా పితృ
భక్త్యా తు మధ్యమమ్ |
గురుశుశ్రూక్ష మాత్వేన
సత్యలోకం సమక్షుతే |
మను. ఆధ్యాయ - 6 శ్లో. 288

తా. మాతృభక్తిచే నీ భూలోకమును,
పితృభక్తిచే నంతరిక్షమును, గురుశుశ్రూ
షచే బ్రహ్మలోకంబును బొందు
చున్నాడు.

శ్లో. ప్రాణాయామా బ్రాహ్మణస్య
త్రయోఽపి విధిరత్కృతాః |
వ్యాపృతిప్రణవైర్యక్త విజ్ఞేయంపరమం
తపః ||
మను. ఆ. 6 - శ్లో. 70.

తా. వ్యాప్యతి ప్రణవముతోగూడ
శాస్త్రప్రకారము బ్రాహ్మణుడు మూడు
ప్రాణాయామము లైనను జేయ
వలయును. అదియే యాతనికి సుత్రమ
తపస్సుయని యెఱుంగవలయును.

శ్లో. అధి యజ్ఞా బ్రహ్మ జపే దాధి
దైవిక మేవ చ

అధ్యాత్మికం చ సతతం వేదాంతాభి
హితం ద యత్ ||
మను. అధ్యాత్మికం శ్లో 88

తా. యజ్ఞ మాలః గూర్చినదియు, దేవ
తలంగూర్చినదియు, జీవాత్మను గూర్చి
నదియు, వేదాంతము అందుఁ ప్రతి
పాదించబడినదియైన నే ద మ ను
సర్వదాఃపింప వలయును.

శ్లో॥ సత్యం బ్రూయాత్త్రియం
బ్రూయాత్స బ్రూయాత్సత్య మప్రి
యమ్

ప్రియం చ నాన్యతం బ్రూయా దేవ
ధర్మస్సనాతనః ||
మను. అధ్యా - 4. శ్లో. 138

తా. విన్నది విన్నట్లును, చూచినది
చూచినట్లును, చెప్పట సత్యము, అట్టి
సత్యమును చెప్పవలయును. ఎదుటి వాని
మనస్సునకు దగినట్లు చెప్పట ప్రీయము,
అట్టి ప్రీయమును బలుకవలయును. సత్య
మయనను నప్రియమును జెప్పరాదు.
ప్రియమయ్యను నసత్యమును బలుక
రాదు. ఇది వేదమూలముగాన సునాది
యైన ధర్మము.

శ్లో॥ యత్ర నార్యస్థు పూజ్యం తే రమంతే
తత్ర దేవతాః ||

యత్ర తాస్తు న పూజ్యం తే సర్వా
స్తత్రా ఫలాః క్రియా
మను. అధ్యా. 8 - శ్లో 56.

తా. ఏకలమన స్త్రీలు (నతివలు)
గౌరవించబడుదురో, ఆకులము వారిపై
దేవతలు దయ గలిగియుందురు. ఏకల
మున వీరికి మన్ననలు లేవో, యాకులము
వారు క్రియలన్నియు, నిష్ఫలములు.

శ్లో॥ సుతుష్టా భార్యయా భర్తా భర్తా
భార్య తదైవ చ
యస్మిన్నేవ కరే నిత్యం కల్యాణం
తత్రై ధ్రువమి ||
మను. అధ్యా 3 శ్లో 60

తా. ఏకలంబున భార్యచే భర్తయు,
భర్తచే భార్యయు సంతసము గలిగి
యుండురో, ఆ కలంబున సంపద యెల్ల
ప్పుడు స్థిరముగా తాండవమాడుచుండును.
శ్లో॥ యథాదాయం సమాశ్రిత్య వర్తంతే
సర్వజంతవః
తథా గృహస్థ డాశ్రిత్య వర్తంతే సర్వ
అశ్రమాః ||

యస్మాత్రయోఽప్యాశ్రమిణో జ్ఞానే
నాన్నేన చాన్యహమ్ ||
గృహస్థేనైవ ధార్యంతే తస్మాజ్జ్యేష్ఠా
శ్రమో గృహీ ||
మను. అధ్యా 3 - శ్లో 77, 78

తా. ప్రాణవాయువు నాశ్రయించి
జంతువులెల్ల జీవించునట్లు, గృహస్థుని
నాశ్రయించి, తక్కిన యాశ్రమస్థులు
జీవింతురు.

గృహస్థుడు తక్కిన యాశ్రమముల
వారిని, వేదాధ్యయనము చేయించియు,
అన్నపానములు నొసంగియు, బ్రతిదినము
వారిని పోషించు చున్నాడు. గావున
గృహస్థుడన్ని యాశ్రమముల వారిలో
శ్రేష్ఠుడనబడును.

శ్లో॥ అహింసాసత్యమస్తేయం శౌచ
మింద్రియ నిగ్రహః ||
ఏతం సామాసికం ధర్మం
చాతుర్వర్ణేఽబ్రవీన్మనుః,
మను. అ-10 శ్లో 8

తా. అహింస, సత్యము, కరుణధనము
తీసుకొనకుండుట, పరిశుభ్రత, ఇంద్రియ
నిగ్రహము - యివి నాలుగు వర్ణముల
వారికిన్ని పరమధర్మములు.

శ్లో॥ నాన్తిక్యం వేదనిందాం చ దేవతా
నాం చ కుర్స్వనమ్
ద్యేషం దంభం చ మానం చ క్రోధం
తైష్ఠ్యం చ వర్జయేత్ ||
మను అ 4 శ్లో 168

తా. నాన్తిక్యము, వేదనింద, దైవ
దూషణ. ద్యేషము, దంభము, అహం
కారము, కోపము, కార్యము-వీటిని విడువ
వలెను.

శ్లో॥ యత్ర ధర్మోహ్యధర్మేణ సత్యం
యత్రా నృతేన చ
హన్యతే ప్రేక్షమానానాం హతా
స్తత్ర సభాసదః ||
మను - అ 8 శ్లో 14

తా. ఏ న్యాయసభయందు ధర్మము
అధర్మముచేతను, సత్యము, అన్యతము
చేతను కొట్టబడుతూందో, ఆసభలోని
సభాసదులు, మృత తుల్యులే అవు
తున్నారు.

శ్లో॥ ఆచారాల్లభతే హ్యయః ఆచార
దీప్తితాః ప్రజాః
ఆచారాధవ మక్షయం ఆచారో
హన్త్యలక్షణమ్ ||

మను. అధ్యా-4-శ్లో 156
ఆచారమువల్ల దీప్తియొక్కలుగుతుంది
జనులకోరికలు దీనివలననే కలుగుతాయి.
తరుగని సంపదలు కలుగుతున్నాయి.
ఆచారము పాటించనిచో ప్రమాదము
కలుగుచున్నది.

సత్త్వగుణములయొక్క కార్యములు
శ్లో॥ వేదాభ్యాస స్థూపా జ్ఞానం శౌచ
మింద్రియ నిగ్రహః
ధర్మక్రియాత్మ చింతా చ సాత్త్వికం
గుణలక్షణమ్ ||
మను అధా-12 - శ్లో 81

తా. వేదాభ్యాసము, ప్రాజ్ఞా
పత్యాది తపం బొనర్చుట, శాస్త్రార్థ
జ్ఞానము; మృత్తు, జలము-వీనితో పరిశుద్ధి
చేసుకొనుట, ఇంద్రియ నిగ్రహము,
దాసాది సత్కార్యము లొనర్చుట,
బ్రహ్మజ్ఞానము నందాశక్తి యివి సత్త్వ
గుణములయొక్క కార్యములు.

శ్లో॥ చతుర్వేద సమం పుణ్య మస్య
కాస్త్రస్య ధారణాత్ ||

9. సాధనాల వారి “దృశ్యం” కమనీయ కవితా దృశ్యం

— శ్రీ పి. వి. ఎల్. సుబ్బారావు బి.యస్.సి. ఎం ఏ.. ఎం. ఇడి.

‘ఇలాకలంపై నూత్నకాంతుల
దివ్యోత్తేజాన్ని కల్గిస్తాను.
ఈ లోకాన్ని ప్రజ్ఞాన గావించి
పరిశుద్ధం చేస్తాను’

అంటూ తన కవితాకిరణాలచే జన హృదయ కమలాలను విచ్చుకొనేటట్లు చేయ గలిగినకవి, సాధనాల వేంకటస్వామినాయుడు గారు. వారి పదనకవితా సంకలనం ‘దృశ్యం’ కవిత్వం గురించి వారి మాటల్లో ‘నాకు నేను దూరమై పోతున్నాననే ఆవేదన నన్ను పట్టి పీడిస్తున్నప్పుడు నన్ను నాకు అప్పగించే ప్రయత్నంలో పేర్చుకున్న అక్షరాల కట్ట డాలు వా కవిత్వం.’ ఆ కట్టడాలు జనహృద యాలను ఆకట్టుకొనేవి కావట్టివారి ‘దృశ్యం’ జనహృదయాలపై పదానిలిచే కమనీయ కవితా దృశ్యం కాగలదు.

ఈ సంకలనంలో రచనా విధానాన్ని బట్టి మినీకవితలు దీర్ఘ కవితలు అనే రెండు వర్గ ములు; కవితావస్తువుని బట్టి 1) వ్యక్తిగత అనుభూతుల్ని రమణీయంగా మరిచిన కవి తలు 2) సమాజంలో నెలకొనియున్న అప శ్రుతుల్ని తన కవితా వీణీయంపై నిర్భయంగా పరికించిన కవితలుగా విభజించవచ్చును. ఈ

భూయోవాఽప్యతి రిచ్యేత

పాపనిర్మాతనం మహత్

మను అధ్యాయ 12 శ్లో-126

తా. ఈమానవధర్మకాస్త్ర పరిజ్ఞానము నాలుగు శేషముల సధ్యయనము చేసిన పుణ్యమును, అంతకంటే, హెచ్చుపుణ్య మును నొసరినను, పాపముల శిల్ల బోగొట్టటయందు దీనిని మించినది మఱి యొకటిలేదు.

(000)

రెండు విధానాల్లోను సాధనాలవారు అను కున్నది సాధించారని చెప్పాలి.

నాయుడిగారిలో ఉన్న ప్రధానగుణం. స్పందించే వారి హృదయం. అది అరుచో దయం లా కరుణామయం. చెప్పేవిషయాన్ని కట్టకారసభరితంగా చెప్పడం వల్ల అది పాఠకుడి హృదయానికి చేరువ అవుతుంది. అభిమానాన్ని చూరగొంటుంది. బహుముఖ ప్రజ్ఞ కలవారి వ్యక్తిత్వం హరివిల్లు సదృశం. ఏదురంగుల హరివిల్లులో ప్రతిరంగు ఒక దానికి మరియొకటి సంపూర్ణంగా ఉండి మొత్తము మీద క్రొత్త సౌగంధ్యం ఎలా అందిస్తాయో. అదేవిధంగా వారి కవితా ‘దృశ్యం’ అవిష్కరణలో వారి విలీన ప్రతిభలు ఒకదానికి మరియొక్కటి దోహద పడినవి. వారు శవులేకాక వత్తికారచయిత, వటులు, గాయకులు, బి. ఎల్. వట్టాపొందారు. ఎం. పిల్. పొందబోతున్నారు.

ఈ సంకలనంలోని మొదటి కవిత ‘మైదా నం.’ ‘మైదానం వీడి ఎంత విశాలహృదయం’ అనడంలో వీరి ఆత్మీయతా ప్రవృత్తి, చూపు ద్యోతకమవుతాయి. ఒకే మైదానం వేరు, వేరు సందర్భాలలో వేర్వేరు అవతారాలు ఎత్తుతుంది. మైదానం - విహారాట; మైదానం - పెరేడ్ గ్రౌండ్; మైదానం - ఉప న్యాసపేవిక; మైదానం - మధుపానప్రియుల ఆవాసం; చీకటిలో మైదానం - కామకేళి విలాసకేంద్రం; కొందరికి ఒడిలోచేర్చుకొని నేదదీర్చి, విద్రుపుచే వల్లనితర్లి.

‘అమృతచెయ్యి’ కవితలో అమృత ఓర్పుని, నేర్పుగా వివరిస్తారు.

‘ఆ అరచేతిలో అమృత భండాలందేవి, ఆకలి దప్పులు తీర్చే.

రాన్యగరాలు, జీవనదులు ఉండేవి,
బ్రతుకు భారాన్ని అవలంబి,
మోయగలిగే క్రేన్లు ఉండేవి.’

ప్రకృతి నైకం ఒక్కోసారి గొప్పవాళ్ళకి బందీ అవుతుంది. సామాన్యుడికి దూరం అవుతుంది. ‘వాయువుకో విన్నవం’ లోగలిచి గొప్పవాళ్ళ కూర్లలో బందీ కావద్దని, శవ్త జీవి స్వేదబిందువుని పులకించచేస్తేదానిని వేడుకొంటాడు.

పాఠకుడ్ని ఆకట్టుకోవడానికి వ్యంగ్య ప్రయోగాలు కవికి అయుధాలు, అవి చక్కగా ప్రయోగించగలిగారు. కొన్ని కవితల్లో ఉదాహరణకు ‘దేశమంటే మనుషులే’ కవితలో కొన్ని వంతులు చూద్దాం -

‘మరకలహం మానవరుదిరం

కాషాయ వర్ణానికే కషాయం మౌతుంటే,

ఉగ్ర స్వార్థపుబువ్వుల త ధూమం,

తెలుపురంగుకు నలుపు పూస్తుంటే,

ఔమం, ఊద్వార వశాకంలోనిపచ్చదనానికే

మచ్చతెస్తుంటే,

ఎవరుకాదన్నారు

దేశమంటే మనుషులేనని.’

కవిత్వంగూర్చి ఉదహరిస్తూ, డా. ఆచార్య భావన్ గారు అంటారు.

‘ఆ దేశాల పుట్టినిల్లు కాకూడదు కవిత్వం

అలోచనల హరివిల్లు కావాలి కవిత్వం,

కవిత్వం కావాలి సమస్త జనతా బంధువు,

కవిత్వం కావాలి మహామహం ఆశయ

నిండుతు’

సాధనాల వారికవిత ‘విషాదవిశాదాని’లో కొన్ని వంతులు చూద్దాం.

‘లేత పచ్చని మైదానం లాంటి వరుచు దనం
ఇనుపదెక్కల పాళవిక ప్రస్ఫుటికి
అబరిగా బలై పోతుంటే,

నిశాధికి నైరాశ్యం పెరిగింది.’

ఎంతచక్కటి కల్పన. ఈపంతుల్లో కృంగ రంఉంది. భీభత్సం ఉంది. ఆవేదనఉంది, తపన ఉంది. తత్వం ఉంది, కవికరుణాంతరంగానికే

ఇది నిజప్రతిబింబం. ముఖ్యంగా ఇది పాత కుడిలో స్పష్టించగలిగింది ఆలోచనా తరంగం. కవిక చివరి పంక్తుల్లో 'ప్రాయశ్చిత్తంశోనం సూర్య శిశువుని ఆహ్వానిస్తోంది. నిశాధిని' అనడంలో కవి ఆలోచన హరివిల్లయి మన మనస్సులో విలస్తుంది.

తన కవిత్వంతో నకలజనావళితో బంధుత్వం నెలకొల్పుకోవాలనే దృక్పథంతో 'రిజ్జెవాలా'కి, 'కార్యకర్త'కి దృక్పథంలో భోదించారు. 'రిజ్జెవాలా ఈ దేశపు శ్రమకు విర్వచనమై సాగిపోతుంటాడని' ఉక్తినుడిచారు. కార్యనికేకాదు కర్తవి, ఖర్చుకి భర్తవి' అని కార్యకర్తను ఆత్మీయంగా పలుకరించారు.

కవిత్వమనేది మహామహాల ఆశయ సింధువు అయితే, ఆ సింధువు ఏర్పడానికి తోడ్పడే బిందువులు వీరి కవిత్వలోకూడా ఉన్నాయి. మానవునికి భౌతిక చక్షువులలో పాటు, జ్ఞాన చక్షువులుకూడా అవసరం అని తత్వవేత్తల నమ్మకం. 'అందప్రమిద' కవి తలో దీపావళి పండుగను వర్ణిస్తూ కవి అంటారు.

'భౌతిక జ్యోతులను వెలిగించి జ్ఞానదీపికలను వెలిగించకుండా ఏమి ప్రయోజనం.'

'కురిసే చినుకుల్లో' ఈయనకు అన్నార్తుల అర్తనాదాలు, అధిగినుల అంత్యధన వేదనలు, దరలమరల్లో నలిగి పోతున్న సామాన్యుని విలాపాలు కనిపిస్తాయి. దానికి ఆయన హృదిద్రవీస్తుంది. "కన్నీటిజడి కళ్ళను కప్పేస్తుంది." ఇది వీరిసామాజిక పరిశీలనకు ఓ చిహ్నం. 'దువ్వుల్లో కళ్ళు' కవిత్వలో మత్తు ఆవరించిన కళ్ళకు వెలుగు సూదుల్లా గుచ్చుకుంటుంది' అని హెచ్చరిస్తారు.

'భూమి గుండ్రంగానే ఉంది.' కవిక వేటి నిరుద్యోగుల అవస్థకు, ఉద్యోగ ఎంపిక వ్యవస్థకు నిజప్రతిబింబాలు. 'కమలాపంలో గింజలెన్ని? పనసపండులో తొనలెన్ని?'

పంటి ప్రశ్నలు కవిత్వంలో చొప్పించడం ద్వారా నేడు జరిగే భోగన ఇంటర్వ్యూల బందారం బయటపెట్టారు. "కదలాడే బాల్యం" కవిత్వంలో బాల్యంగురించి తలచుకుంటే ఎవరి కైనావరే 'పెదవులపై తృప్తి చిరునవ్వుగా వెలుగుతుంది.' అనే సత్యం వివరించారు. 'పచ్చతోరణాలు' కవిత్వంలో వృక్షసంరక్షణ ఉద్యమ ప్రభావం కనిపిస్తుంది.

అధునికపై అభిమానమున్న ఈ కవికి మన ప్రాచీనతలు, తెనుగు సంస్కృతి పై గల అభిమానానికి విదర్శనం వారి కవిత్వ "తెనుగుతల్లి."

'నన్నయ్య కవితా శరద్విభావరి,
తిక్కన్న కవితా మకరంద మాధురి
శ్రీనాథ కమనీయ కవితాలహరి
తెలుగు సాహితీ సుందరికి ఊపిరి'

అధునికత అనే కట్టడానికి పునాది ప్రాచీన తలో ఉందని నమ్మేవాళ్ళకి ఈ పంక్తులు నిత్యం పఠించదగ్గ సూక్తులు.

ఈ కవిలో ఆవేదన, ఆత్మీయతలతోపాటు చక్కని ఆదర్శంకూడా ఉంది. అందుకే అంటారు 'చాక్షిషక్రతువు' కవిత్వలో.

'ఈ అంతరాలు, కుతంత్రాలు చూస్తుంటే నా అంతరంగం అగ్నిగుండం అవుతుంది నామనోనేత్రం త్రినేత్రమై జవలిస్తే, ఈ నమాజం ప్రక్షాళనమై నాస్వాన్నిక చాక్షిష క్రతువు పరిసమాప్తమవుతుంది, పరిప్రదమవుతుంది.'

తమ కవిత్వల్ని "విశ్వచక్షువులు" 'గా చెప్పుకో గలిగిన ఆత్మవిశ్వాసం వీరికుంది. అందుకే అవి, "అజ్ఞాన తిమిరాలను తొలగిస్తాయి, విజ్ఞాన కిరణాలను ప్రసరిస్తాయి' అంటారు. వీరికి ప్రతివేకున శోటికిరణాల క్రొత్తఊపిరినిస్తుంది. ప్రభూత కర్తవ్యాన్ని ప్రబోదిస్తుంది.

ఇక వీరి మినికవితల దగ్గరికివస్తే అవి నిజంగా కవితాహాసీ పరితలు. వీటిల్లో సంక్షి

ప్రత, ప్రాసనియమం, మాటల్లో విరుపు, ఎత్తిపొడుపు, అనుభూతుల మెరుపు, రోజో కుర్చి రోజ్యంగా వాడుకొనే నేర్పు ఇమిడి ఉన్నాయి.

అమావాస్యనాడు పుట్టినవాడు దొంగో లేక దొరో అవుతాడన్నది రోజోక్తి. అయితే వీరు 'పొలిటీషియన్' కవిత్వంలో అంటున్నారు. 'ఓ అబ్బాయి పుట్టాడు అమావాస్యనాడు అయితే దొర లేకుంటే దొంగఅవుతాడను

కున్నాం అనాడు ఈనాడు. అతను దొంగల్లో దొర అయ్యాడు

మనం ఏప్రియల్ ఫస్ట్ నాడే ఇతరుల్ని పూర్వ చేయగలం, లేకపోతే అవగలం, ఈ కవిమనల్ని సంవత్సరమంతా ఏప్రియల్ పూర్వ చేస్తున్నారు. 'పూర్వదే' కవిత్వంలో

వాగ్దానాల ఎండమావులను
కురిపించే నాయకులకు
ప్రతిరోజు ఏప్రియల్ ఫస్ట్
వానిలో దాహం తీర్చుకోవాలనుకునే
ప్రజలు ఎప్పుడూ పూర్వే.

అడిగేవాడికి చెప్పేవాడు లోకువ అంటాము. కాని ఈయన క్రిందన రానేవాడు మీదన వ్రాసేవాడికి లోకువ అంటున్నారు. 'మహిమ' కవిత్వంలో.

నల్లసిరా ఎర్రసిరాకి లోకువ,
ఎర్రసిరా పచ్చసిరాకి లోకువ,
అన్ని సిరాలు పచ్చకాగితానికి లోకువ.
అల్పాక్షరాల్లో అసల్పార్థానికి వీరి కవిత్వ 'గుణం' చక్కని ఉదాహరణ.

'మమకారం మల్లెతీగె, అధికారం కందిరీగ' ఎత్తిపొడుపుల మాటకొస్తే-ఎన్నికలవ్యవస్థపై 'పరితం' కవిత్వ

'నియోజకవర్గం ఓ కమతం అయితే పేరుకు పెత్తందారు ఓటరు

కాని అకమతానికి ప్రజాప్రతినిధి శాశ్వత కాలదారు.'

చరిత్రపై 'చరిత్ర చిత్రం' కవిత్వ-
'ఈ చరిత్రపై విలిచేది చరిత్రే'

ఆ చరిత్రలో బలవంతుడిది దిగ్విజయయాత్ర
బలహీనుడిది కన్నీటి పాత్ర.'

ప్రజాస్వామ్యంపై 'విజయవం' కవిత.
'ప్రజాస్వామ్యం మేడివండు, రాజకీయం
కుళ్ళిన విభూతివండు'

కుళ్ళిన కోడిగ్రుడ్డు అవవచ్చు కాని విభూతి
వందనే వాడుకలో ఉన్న పదాన్నివాడారు.
'శైశవం' కవితలో చక్కని విరుపున్నది.
ప్రాణికి ఊపిరిపోస్తే శైశవం,

ఊపిరి తీస్తే - శవం.'

'నలుసు' కవితలో విప్లవం ప్లాష్ మాడండి -

'నలుసుని అలుసు చేయకు

అది తలుచుకుంటే

కన్నీటిని రప్పిస్తుంది

మరీ కోపగిస్తే -

జీవితాన్నే అందకారం చేస్తుంది.'

అయితే వీరికవిత 'యజ్ఞం'లో ఒక

విరుద్ధత గోచరిస్తుంది.

'ఈదేశ హోమగుండంలో

కులమత మౌఢ్యాలను

వర్ణవిభేదాలను,

అందవిశ్వాసాలను,

కట్టెలుగా పేర్చి,

అవిసీతని అజ్యంగాపోసి

యజ్ఞం చేద్దాం

క్రాంతి కలిగిద్దాం'

ఉన్నది హోమగుండం, చేస్తున్నది
యజ్ఞం. వస్తువులన్నీ చూస్తే అవవిశ్రమైనవి.
పోస్తున్నది అవిసీతి అజ్యం, అప్పుడు మిరు
మిర్లు గొలిపే కాంతివచ్చి, బూడిద మిగులు
తుంది. కాని క్రాంతి ఎలా కలుగుతుంది?

వీరికవితల్లో కనిపించే 'ఎప్పిలాన్, ఇన్
సినిటీ, బాక్టీరియా' వంటి శాస్త్రీయపద ప్రయో
గాలు వీరిశాస్త్ర పరిజ్ఞానాన్ని తెలియచేస్తాయి.
'గోల్డ్ మెడల్' కవిత చూడండి-

యానివర్సిటీ ఇచ్చిన్ గోల్డ్ మెడల్ ను అమ్ము
దామనుకుంటే దాని విలువ 'ఎప్పిలాన్',
మెడల్ వేసికొందామనుకుంటే దానివిలువ

10. ఆధునిక సాహిత్య చైతన్యంపై అధ్యయన గోష్టి

—డాక్టర్ మురియాల రామకృష్ణ

3-9-90 ఉదయం ప్రభుత్వ కళాశాల
స్నాతకోత్తరవిభాగం. తెలుగుకాఖలో
అధ్యక్షులనుద్దేశించి వజ్రాయుధకవి శ్రీ
సోమసుందర్ (కళాకళీనికేతనం, పితా
పురం) ఆధునిక సాహిత్య చైతన్యం
భారతదేశంలోనూ ఆంధ్రదేశంలోనూ
సమకాలిక సాంఘిక రాజకీయ విద్యా
రంగాలనుంచి ఎలా విస్తరించి పురివివృ
తున్నదో సుదీర్ఘంగా వివరించారు. త్యాగ
రాజు పాటలతోనే తెలుగుజాతి సాం
స్కృతికంగా విముక్తి పొందిందంటూ
వీరేశలింగం గురజాడలు సాంఘిక
సాహిత్యరంగాలలో ఆధునిక చైతన్యా
నికి బీజావాతనం చేశారనీ ఉద్ఘాటించారు.
ఏ ఉద్యమమూ శూన్యంనుంచి రాదనీ
పరిసరాలు వ్యతిరేకంగా ఉన్నప్పుడు
ఉద్యమం రాకతప్పదనీ అయితే మనిషి

చింతన కరిపకం కానిదే, ఉద్యమం ఫల
ప్రాప్తి కలిగించదనీ ఆయన స్పష్టం
చేశారు.

స్నాతకోత్తరవిభాగ-తెలుగు అధ్యా
పకులంతా హాజరైన ఈసభను, ప్రారం
భిస్తూ తెలుగుకాఖాధికారి డా॥ మురియాల,
రామకృష్ణ నాలుగుదశాబ్దాలుగా సోమ
సుందర్ కొనసాగిస్తున్న నిరంతరసాహితీ
వ్యవసాయాన్ని సమీక్షించి ఆయన పాం
దిన ఫలితాలను విద్యార్థులకు పరిచయం
చేశారు.

మన ప్రాచీన సంప్రదాయ మహాత్ర
స్థానంలోని మంచిచెడులను ఖుల్లంగా పరి
శీలించి, ఆంగ్లభాషద్వారా అందకీ అం
దించిన రాజరామ్ మోహన్ రాయ్ మనకు
చిరస్మరణీయుడన్నారు సోమసుందర్.
తంజావూరు నాయక రాజయంగాన్ని

'ఇన్ సినిటీ'.

ప్రేమకవిత -

ప్రపంచంలో ప్రేమ బాక్టీరియా విస్తరి
స్తుంది. అంతరించదు.

ఈ సంకలనంలో 'కుక్కపిల్ల', 'నల్లు
దిళ్ళ' వంటి అనుసరణ కవితలు 'అతిదు
(బాతుడు) ప్రపంచాన్నే జయించగలడు' అని
సందేశమిచ్చే ఒక అనువాద కవిత ఉన్నాయి.

కన్నులకు కట్టినట్లు అనుభూతి చిత్రాలను
అందించే సుందరకావ్యం 'దృశ్యం' చూడ
గానే సౌందర్యం ఉట్టిపడేట్లు చక్కటిముఖ
చిత్రం, స్ఫుటమైన అక్షరాల పేజీలలో
ముచ్చటగా ఉంది. వీరు తమ ఈక్కుతిని తల్లి
తండ్రులకు, అంకింతం కావించి తమ రచన

వ్యాసంగానికి ఓ అర్థం కల్పించు కున్నాడు.
అంతేకాదు. వీరికృతి, జ్ఞానపీఠ అవార్డు
గ్రహీత డా॥ సి. నారాయణరెడ్డిగారి అశీస్సుల
ఉబోదయకిరణాల స్పర్శతో పులకరించింది.

సాధనాల వేంకట స్వామినాయుడుగార్య
కవితారంగంలో తమ ఇంటిపేరుని సారకం
చేసికొని, తనదంటూ ఓ పేరు నిలుపుకోవా
లని నా ఆకాంక్ష, కవిత్వంపై అభిమానంఉన్న
వారంతా ఈ పుస్తకం చదవాలని నా అభిలాష.
పుస్తకం వెల 15-రూ/. కావీలకు దిగువ
చిరునామాకు వ్రాయండి.

శ్రీ S. V. A. S. నాయుడు,
40 11-41, దానవాయిపేట,
రాజమండ్రి - 533103.

—.....—

కొండరు సాహిత్య కేంద్రాలు అంధేయంగం అని పేర్కొనడం దురదృష్టవశాత్తూ అని అభిప్రాయపడ్డారాయన. వచనాన్ని హాస్యవారికంటే ఆరదరికి అర్థరకావా లనే తరుణంలో రాసిన సామి నేని ముద్దు నరసింహంను సంస్కరించారాయన. సమా జంలో స్త్రీ దీనపరిస్థితిని చూసి ద్రవించి, సమాజాన్ని కడిగితేయడానికి పూను తున్న వీరేశలింగంలోనే మన ఆధునిక సాహిత్య చైతన్యం మొదలయిందని నిష్కర్ష గా నిరూపించారు. కన్యాశుల్కం వంటి పరిణత దృశ్యకళారూపం రావడానికి వీరేశలింగంగారి ప్రావృణివాహంలో కాటు రవీంద్రుడు గురజాడకు సాహిత్య భాషగురించి చెప్పిన సందేశం యొక్క దోహదం కూడా ఉందన్నారు సోమ గుండర్.

తెలుగులెక్చరర్ శ్రీ కే. వి. యస్. లక్ష్మీనారాయణ భావకవిత్వం, మీద జరి గిన చర్చలో పాల్గొని గోష్ఠికి వెలుగు నిచ్చారు. తమారి జి. మహాలక్ష్మి (ఎం. ఏ. ఫైనలు) ఆధునిక సాహిత్యానికి వ్యాకరణం వద్దా అని సందేహం వలి జుచ్చగా తెలుగునకున్న వ్యాకరణ దీపం చిన్నదని అక్షింత తరువాత అక్షణమనీ అంతరూ తీర్మానానికొచ్చారు. ఎం. ఏ. ఫైనలు విద్యార్థిని శ్రీమతి వాదిలాం ఇందు మతి హృద్య అభినందనలు తెలిపారు.

11. మాదిరాజు రంగారావు కావ్యాలు-ఒక విశ్లేషణ

— శ్రీ పాతూరి రమారామయ్య

1970 నుండి 1989 దాకా మాదిరాజు కవిత్వం పుటాలు పందొమ్మిది పుస్తకాలుగా ప్రచురితమైనవి. వారి కావ్యాలు వెలుగులోకి రావటానికి సహకరించిన సంస్థలు మూడు. 1. సాహితీ బంధు బృందం 2. రసధుని 3. సాహితీ సమితి.

సాహితీబంధు బృందం తరపున ఈ క్రింది కావ్యాలు ప్రచురితమైనవి. 1. యుగ సంకేతం 1970. (ఇందులోనే మేల్కొన్న ఆకాశం కూడా ఉంది) 2. ముక్తకాలు-ఉష : ఆగమనం 1970 (ఇవి రెండు కావ్యాలు సంపుటం) 3. మేల్కొన్న ఈ సమయం 1975 4. ఆనందధుని 5. కబ్బమై ప్రాణమై 1976 6. వెలుగులో ఈ నేలపై 1974.

సాహితీ బంధుబృందం తరపున ఆరు పుస్తకాలు (ఎనిమిది కావ్యాలు) ప్రచురితమైనవి. డా॥ పేర్వారం జగన్నాథం గారు ఈ సంస్థకు కార్యదర్శిగా తెలుగు సాహిత్యనే అంతగానో చేస్తున్నారు. 1987లో అధ్యక్షతన కవిత్వానంతర ధోరణులనే చర్చాగోష్ఠి సంకలనం (వ్యాస సంపుటం) కూడా ప్రచురించి సాహిత్య ప్రపంచంలోనే శ్రోతదానాన్ని ప్రసరింప జేశారు. ఈ సంస్థ సేవలకు తెలుగుపాఠకులు ఎంతగానో ఋణపడియున్నారు.

రసధుని ఈ క్రింది పుస్తకాల్ని ప్రచురించింది. 1. మానవీయం 1971 2. వయ్యలి పైరాగంలో 1972 3. ముక్త భాతి 1972 4. పడగల్గిన ఉదయం

1978 5. ఆవాహన 1978 6. కాలాన్ని నిలిపేయడం 1979 7. ఈతరం స్వరచిత్రం 1986 8. నాకుళ్ళాపకం ఉంది 1987 9. అగ్ని మయం జీవితం 1988.

ఈతోమ్మిది పుస్తకాల్లో పన్నెండు కావ్యాలు ఉన్నవి. ఆవాహనలో నాలుగు కావ్యాలున్నవి. అవి 1. విప్లవచ్చాడుల్లో వియత్నాం 2. రేఖాచిత్రాలు 3. మిసీ కవితలు 4. అన్యతలిప్తలు.

రసధుని కవియొక్క స్వీయసంస్థ. అంటే తాను స్వయంగా ప్రచురించిన కావ్యాలు పన్నెండు.

సాహితీసమితి ఈ క్రింది కావ్యాల్ని ప్రచురించింది. 1. నాలో ప్రవహిస్తోంది నది 1985 2. కీర్తిరం జీవనబింబం 1989.

సాహితీసమితి శ్రీ నమిలికొండ బాల కిషన్ రావుగారి అధ్వర్యంలో ఓరుగల్లు లో సాహితీసేవకు కంకణం కట్టుకొన్న సంస్థ. శ్రీ నమిలికొండ బాలకిషన్ రావు గారు స్వయంగాకవి, న్యాయవాద వృత్తిలో ఉన్నా వీరిలో ఇతోధికమైన సాహితీసేవాభిలాష ఉండటం ప్రశంసనీయం.

మాదిరాజు రంగారావుగారి సంస్కార శిల్పిమో, సాహితీబంధుబృంద సహృదయ రచయితృ వాసువావిశేషమో ఏ కారణం వల్లనోగాని వీరి కావ్యాల్ని (ఒక్కమానవీయం తప్ప ఇది జూన్ 1971 లో.) వందగ సుందర్యంలోనే వెలుగు చూడటం చెప్పుకోదగ్గ విశేషం.

విజయదశమి సందర్భంగా ముక్త కాలు ఉపాగమనం, అవాహన, నాలో ప్రవహిస్తోంది నది, అగ్నిమయం జీవితం ప్రచురితములు.

సంక్రాంతి సందర్భంగా యుగసంకేతం, పడగెత్తిన ఉదయం, అనందఘని, కాలాన్ని నిలిపే తుణుం అని పలువరులు తున్న ఈ నాలుగు సంపుటలూ ఆవిష్కృతాలు.

ఉగాది సందర్భంగా వయొలిక్ పై రాగంతో, ముక్తధాత్రి, వెలుగులో ఈశ్వరై, మేల్కొన్న ఈసమయం నాకు జ్ఞాపకం ఉంది, ఈతరం స్వర చిత్రం కీర్తిరం జీవనబింబం-ఈ ఎదు కావ్యాల్లా వెలుగులోకి వచ్చాయి.

రిపబ్లిక్ డే సందర్భంగా శబ్దమై ప్రాణమై అన్నకావ్యం ఆవిష్కృతమైంది.

నిప్పులు కక్కే కవిత్వమే కవిత్వంగా పాఠకలోకం భ్రమిస్తున్న ఆధునిక యుగంలో నీటినికూడా కురిపిస్తూ పుష్పల్ని పూయిస్తూ సకలమానవ శ్రేయస్సు కోసం సంస్కారభావనా సంయుతమైన ఆభ్యుదయ కవిత్వాన్ని కళామయంగా ఆవిష్కరిస్తున్న నిరాడంబర కవి మాదిరాజు రంగారావు.

పై విశ్లేషణమూలంగా విజయదశమి సంపుటలు, సంక్రాంతి సంపుటలు, ఉగాది సంపుటలు అని వ్యవహరించడంలో దోషము మృగ్యము.

0—0

శ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి జయంతి

ద్వితీయ ఆస్థానకవి శ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి 124 వ జయంతి సందర్భంగా కళాప్రపూర్ణ డాక్టరు మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి ఈనెల 9 న స్థానిక లక్ష్మీనరసమ్మ కాన్వేంటు స్కూలులో జరిగిన సభకు అధ్యక్షత వహించి శ్రీ శాస్త్రి పరిపూర్ణ సాహితీమూర్తి అని ప్రశంసించారు.

శ్రీపాదవారు రచించిన శ్రీకృష్ణరామాయణంపై సమగ్రపరిశోధన గావించిన పాలకొల్లు ఓరియంటల్ కళాశాల ప్రిన్సిపాల్ శ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిని 'శాస్త్రి' బిరుదముతోను, పట్టువస్త్రాలతోను సన్మానించారు. ఇతిహాసములైన భారతభాగవత రామాయణములను పరిశోధనా గ్రంథాలుగా అనువదించటమే గాకుండా 250కి పైగా ఇతర గ్రంథ రాజములను వ్రాసిన కవి నభూతోన భవిష్యతి అని శ్రద్ధాంజలి ఘటించారు. వ్యాస వాల్మీకిల సమిష్టిరూపం శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారిని సభాప్రారంభం చేస్తూ గౌరవి విద్యాపీఠం సంస్కృత డిగ్రీ కళాశాల ప్రిన్సిపాల్ శ్రీ విశ్వనాథ గోపాలకృష్ణనివాళులర్పించారు. తొలిత శ్రీ తెలికిచర్ల కృష్ణమూర్తి భాగవతార్ ప్రార్థనతో సభప్రారంభమైనది.

శ్రీ మధునాపంతుల వారిని పట్టు వస్త్రములతో శ్రీ బుగ్గపాపయ్య శాస్త్రి గౌరవించారు. శ్రీ సత్యవోలు మా ప్రసాదమూర్తి ప్రసంగిస్తూ అప్పటి రాష్ట్రపతి అవార్డు గ్రహీత శ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి 94 సం॥లు జీవించి సాహిత్య చరిత్రను సృష్టించిన మహాకవి సార్వభౌమ అని, కవిసార్వభౌమ బిరుదు ప్రదానం పాలకొల్లులో జరిగిన కనకాభిషేక సభలో ఇచ్చినదని, దర్మిలాగుంటూరులో జరిగిన ఒక పండితసభలో

బిరుదును నిర్ధారణచేసినట్లు వివరించారు. 1958 లో అనకాపల్లి సభలో స్వర్ణకంకణ ప్రదానంచేస్తూ కవితాటూషణబిరుదు ప్రదానం చేశారని, ఒక పండితసభలో గండ పెండేరాన్ని శ్రీ చెళ్లపిళ్ల వెంకట శాస్త్రి అలంకరించారని, విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారిలో జరిగిన సభకు శ్రీ అవసరాల రామారావు అధ్యక్షత వహించారని పేర్కొన్నారు. కంచికామ కోటి పీఠాధిపతులు శ్రీ చంద్రశేఖరేంద్ర సరస్వతి స్వయంగా శేషరస్త్రముల నొసంగి ఆశీస్సునందజేశారని కవిసార్వభౌమ జీవితవిశేషాలను వివరించారు. వజ్రాయుధం, గౌరవి, మానవసేవ, వందేమాతరం పత్రికలు గ్రాంథికభాషలో వీరి సంపాదకత్వంలో వెలువడేవని, 'కళావతి' ప్రింటింగుప్రెస్ ను మద్రాసులో కొంతకాలం నడిపినారని 29-12-1960లో పుష్పశుద్ధద్వాదశినాడు వారు కీర్తిశేఖులైనారని, వీరి గ్రంథాలను పునర్ముద్రించి ఆచంద్ర తారాగ్రంథాలాడుకోవలసిన బాధ్యత మనదని అన్నారు. త్వరలో ప్రారంభించనున్న నూతన సాహితీ సంస్థ 'యువస్వరం' వీరి జయంతుత్సవాలను ప్రతిసం॥రం నిర్వహించడానికి ఉత్సుకతతో వుందని తెల్పారు. వీరు వ్రాసిన నాటకాలలో బాబ్బిలియుద్ధం అనేక ప్రదర్శనలు నోచుకున్నదని అన్నారు.

గ్రాంథికభాషలో వజ్రాయుధం పత్రికనడపడం శ్రీశాస్త్రిగొప్పదనమని, ఆరోజుల్లో కవి శ్రీగిడుగురామ్మూర్తివంటి వారు వ్యాజహారిక భాషాద్వామిన్ని నడిపేవారని శ్రీ పోతుకూచి నూర్యనారాయణ చెప్పారు. యువకవి శ్రీ సన్నిధానం నరసింహశర్మ ప్రసంగిస్తూ ప్రశంసలతో బాటు విమర్శలు కూడ చేసినట్లు తె

రచనయొక్క సమగ్రరూపం తెలుస్తుందని, శ్రీపాద వారి గ్రంథములలో ఏదైనా పద్యాలను సంకలనంగా ప్రచురిస్తే, విశ్వవిద్యాలయాల్లో పరిశోధకులకు సహకారాన్ని యిస్తుందని అన్నారు.

డాక్టరు జొన్నలగడ్డ మృత్యుంజయరావు ప్రసంగిస్తూ శ్రీనాథుడు, పోతన, నన్నయలు ఒక్క శ్రీపాదకృష్ణమూర్తి కాస్త్రీగారితో మూర్తిభవించారని స్వీయపద్యం వినిపించారు.

కల్లూరివారి కోడలు శ్రీమతి సీతామహాలక్ష్మి తాతగారి భాగవతంలోని దుక్కిలేకళ్ళాణ ఘట్టంలోని కొన్ని పద్యాలు చదివి వినిపించారు.

శ్రీయుతులు మల్లంపల్లి దుర్గా మల్లిఖార్జున ప్రసాద్, సి. నరసింహాచారి, రామేన బ్రహ్మం ప్రభృతులు ప్రసంగించారు.

సన్మానితులు శ్రీ శ్రీపాదకృష్ణమూర్తి ప్రసంగిస్తూ శ్రీకృష్ణరామాయణం మూలాన్ని అనుసరించిగాక స్వంత కవిత్వంతో కూడుకున్నదని వివరించారు. తమ గైదు ప్రకాశరావుకోరిక మేరకు 1450 పేజీల పరిశోధనావ్యాసాన్ని అతికష్టం మీద 460 పైపు పేజీలకు తగ్గించి విశ్వవిద్యాలయంకు సమర్పించగా పి.హెచ్.డి యిచ్చారని, తమ గురుజేవులు డా. మధుసూపంతుల సత్యనారాయణ కాస్త్రీచేత సన్మానింపబడటం నేడు అత్యంతానంద

దాన్ని స్తోదని, కార్యనిర్వాహకులకు కృతజ్ఞతలు తెల్పారు.

నక్తలను ఫల తాంబూలములతో సత్కరించి శ్రీ బుగ్గ పావయ్యకాస్త్రీ వందన సమర్పణ గావించారు.

నాటి ఉదయం శ్రీ రామేన బ్రహ్మం దంపతులు రాజమండ్రి మ్యూనిసిపల్ కార్యాలయంలోగల 1941 లో శ్రీమతి చెల్లాయమ్మ ప్రతిష్ఠించిన శ్రీపాదవారి శిలావిగ్రహానికి పూజాదికములు నిర్వహించారు.

[శ్రీ సత్యవోలు]

.....

నన్నయచట్టారకుని

భారత సూక్తిరత్నములు

ఎట్టి విశిష్ట కులంబునఁ
బుట్టియు నదనద్వివేకములు గల్గియు
మున్

గట్టిన కర్మఫలంబులు
నెట్టిన భోగింపకుండ నేర్తురె మనుజుల్.
ఆది 5-59

ఎంతటి సదాచారసంపన్నమైన కులమునఁ బుట్టినవాడైనను పూర్వజన్మమునఁ గూడఁబెట్టిన కర్మఫలము తప్పక అనుభవించి తీరవలయును.

ధనవతితో దరిద్రునకుఁ
దత్తవిదుండగు వానితోడ మా

ధనకుఁ బ్రకాంతుతోడఁ గడుఁ
గ్రూరునకున్ రణకురుతోడ నీ
రునకు వరూధితోడ నన
రూధికి నజ్జనుతోడఁ గష్టదు
ర్జనునకు నెవ్విధంబునను
నఖ్యము దా నొడఁగూడ నేర్చునే.
ఆది 5-204

ధనవంతునితో దరిగ్రూరునకు, తత్త్వతేత్తో మూర్ఖునకు, మిక్కిలి కాంతస్వభావునితోఁ గ్రూరునకు, యుద్ధవీరునితోఁ బిఱికివానికిఁ నైవ్యము గలవానితో నేనారహితునకు, కత్తురుపునితో దుర్మార్గునకు నేవిధముగను స్నేహము కుదురఁజాలదు.

సంకలనం :

కీ॥ శే॥ విద్వాన్
బులుసు సీతారామశాస్త్రి

నమశీల శ్రుతయులకు
సమధనవంతులకు నమసుచారిత్రులకుం
దమలో నఖ్యమును వివా
హము నగుఁగా కగునె రెండు
నసమానులకున్.
ఆది 5-205

సమానమైన స్వభావము. వేదకాస్త్ర విజ్ఞానము గలవారికి; సమానమైన ధనము గలవారికి; సమానమైన కత్తిరత్నము గలవారికి; స్నేహము, వివాహము ను కూడును గానిపై రెండు నసమానులకు దటస్థింపవు.

